

Neunter
Jahresbericht

der
k. k. selbstständigen Unterrealschule
in
Laibach.

Veröffentlicht
am
Schlusse des Schuljahres
1861.

Gedruckt bei Josef Blasnik.

Glasoslovje slovenskega jezika.

(Posneto po dr. Fr. Miklošič-evi „Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen“, I. Band. Wien 1852.)

Glasoslovje slovenskega jezika nas uči spoznavati, kateri in kakošni so glasovi njegovi, in po katerih pravilih jih slovenski narod veže in strinja, da so zlogi in besede lahko izrekljivi in ušesom prijetni, t. j. da so lepo- ali blagoglasni.

I.

A. Ktere glasove slovenski jezik ima in s katerimi čerkami ali pismeni jih zaznamnja?

Vsaki govor, tedej tudi slovenski je zložen iz stavkov, stavki se skladajo iz besedi, besede iz zlogov in zlogi iz čerk ali pismen.

Stavek je misel, ki jo komu z besedami razodevaš, kar storiš le z eno besedo, ali z večimi.

Beseda je zaumen, katerega komu z glasom ali z glasovi naznanuješ; beseda ima ali le en zlog, ali jih ima več.

Besede so ali *korenike*, *rastlike* ali *sestavljene*. *Korenike* so, ki niso iz nobene besede zrastle; ktere se pa iz njih zraščajo, *rastlike* imenujemo: *uk*, učiti, učitelj, učnik, učenec, učenica, učenka, učenje, učenost i. t. d. *Sestavljenke* pa tistim pravimo, ki so zložene iz dveh besed: na-uk, pod-uk i. t. d.

Zlogi so deli besedi in se zlagajo iz čerk ali pismen, t. j. iz pisanih znamenj za posamesne glasove.

Vse čerke, ki jih ima kateri jezik koli, se imenujejo: *abeceda*, staroslovenski pa: *azbuka*.

Kolikor temeljiti glasov, toliko čerk slovenski jezik ima. Jezika, v katerem bi imel vsak nar natančniši glas svojo čerko, na svetu ni.

Slovenci imamo 24 glavnih glasov, tedej tudi 24 čerk, in sicer:

a, b, c, č, d, e, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, r, s, š, t, u, v, z, ž. — V naši abecedi sicer še eno

čerko nahajamo po slovnica; toda ni slovenska, ker slovenec ne pozna njenega glasu. Treba nam je je pa v abecedi, ker se je v vsih ptujih besedah ne moremo ogniti; in ta je: f.

Ker se glasoslovje našega jezika ne dá popolnoma in temeljito razumeti, ako se vedno ne stika in ne primerja s staroslovensko svojo materjo, bomo, kadar se nam bode potrebno zdelo, na staroslovenščino sklicovali se. Torej tukej tudi staroslovenska, ali prav za prav cirolova pismena pristavimo z njihovimi imeni in s pomenom, ki ga ima vsaka v naši latinski abecedi. So pa naslednja:

A	= a,	az.	T	= t,	tvrdo.
B	= b,	buki.	OY	= u,	uk.
B	= v,	vede.	Φ	= f,	fert.
Γ	= g,	glagol.	X	= h,	her.
Δ	= d,	dobro.	Щ	= št,	šta.
E	= e,	est.	Ц	= c,	ci.
Ж	= ž,	živete.	Ч	= č,	črv.
С	= z,	zelo.	Ш	= š,	ša.
З	= z,	zemlja.	Ъ	= o/e,	jer.
И	= i,	iže.	Ы	= i,	jeri.
I	= i,	i.	Ь	= e/i,	jerek.
K	= k,	kako.	Ѣ	= é (ej),	jet.
L	= l,	ljudi.	Ю	= ju,	ju.
M	= m,	mislite.	Ѧ	= é,	es.
N	= n,	naš.	ѧ	= a,	as (bódem)
O	= o,	on.	ІѦ	= je,	jés.
П	= p,	pokoj.	Іѧ	= ja,	jas.
P	= r,	rči.	Ѧ	= th,	thita.
C	= s,	slovo.	Y	= i (y),	ižica.

B. Kako glasove in čerke delimo?

Čerke po glasu, katerega pomenjajo, razpadajo na *glasnice* in *tihnice*, ki jih navadniše *seglasnice* imenujemo. —

Glasnice so: a, e, i, o, (r), u, in se tako ime-
nujejo, ker se same za sé že glasé; vse druge čerke
se pa zložno in jasno le s pomočjo glasnic dajejo
izgovarjati, od tod njihovo ime *seglasnice*; same za
sé se le zamolklo ali tihoma dajo izgovarjati, od tod
drugo ime *tihnice*.

Staroslovenščina pa šteje naslednje glasnice:

A, E, H, O, J, P; A, K, T, B, L, B, OY.

Med njimi najdemo torej dve, ki ste nam zdaj
le tihnici, namreč **J** in **P**.

Nekteri slovani so si ji glasnici obdržali, torej
ne pred njima, ne za njima ne pišejo glasnice *e*; p.
srce, držati, rdeč, rž, rjav; vlk, — pln, tlst, stlp.
Mi Slovenci pa pišemo: serce, deržati, erdeč, rež,
erjav; volk, poln, tolst, stolp; torej smo glasnico *l*
v zlog *ol*, glasnico *r* pa v zlog *er* ali *ru* povzdignili
ali stopnjali. Ne bi bilo napak, da se saj glasnice *r*
zopet do dobrega poprimemo; glasnice *l* pa menda
ne bomo nikdar več obudili v življenje.

Glasnice delimo v *terde* in *mehke*, ali: *široke* in
ozke (*tesne*); široke so nam: a, u, r, o; tesne pa:
e in i.

Glasnice ali čisto in polno, ali pa le zamolklo in
na pol izgovarjamo; od tod jih tudi delimo: v *polno-*
glasne in *pologlasne*. Kjer glasnico le na pol izgo-
varjamo, namesto nje navadno pišemo *e*, reje *i*.

V staroslovenščini razpadajo pa na *enojne* in se-
stavljene, katerim *dvoglasnice* pravimo; tem prištevamo:
B in **OY**; unim pa vse druge; — na *terde*: **A, O, K, T**;
in *mehke*: **E, H, A, B, L**; — na *čiste*: **A, E, H, O,**
J, P; *skaljene*: **A** in **K**; kali jih pa to, da so jih
skoz nos izgovarjali in jim torej *n* družili. — Enojne
pa zopet na *močne* in *oslabljene*; — *močne*: **A, E, H, O,**
J, P, A, K; *oslabljene* pa: **T, B**.

Dvoglasnic Slovenci zdaj nimamo, ako nočemo
tako imenovati glasnice *é*, katero kakor *ie* ali *ej* izgo-
varjamo.

Gledé staroslovenščine še ene verste glasnic ome-
njamo, namreč *sestavljeneh*, katere *jetirane* imenujemo,
ker se s čerko *j* vežejo, ki se ali pred nje stavi ali
za njimi glasi; te so:

ja, je, ji, jo, ju, jó, jé
aj, ej, ij, oj, uj, — éj.

Seglasnice pa v stari in novi slovenščini ali po
udih, s katerimi jih zlasti izgovarjamo, ali po njih
glasu delimo.

a) Po udih razpadajo:

1. v *jezične*, l, n, r, j, lj, nj, rj; — imenujemo jih
tudi: *gibčne*;
2. v *zobne*: d, t; —
3. v *ustnične*: b, m, p, v, f; —
4. v *goltne*: g, h, k; —
5. *siskajoče* ali *sikavce*: c, s, z; —
6. *šumeče*: č, š, ž; —
ker jih zlasti ali s pomočjo jezika, zob, ustnic,
golta, ali pa siskajoče in šumeče izrekujemo.

b) Po glasu ločimo seglasnice:

1. v *terde*, ki se čvrsto, in
2. v *mehke*, ki se rahlo glasé;
tem prištevamo jezične l, n, r, lj, nj, rj; unim
vse druge.

C. 0 lepglasji.

Le malo jezikov je menda, ki bi v lepglasji
prekosili slovenskega, zlasti kadar natanko izgovarjamo
vse glasove, kolikor jih pišemo.

Besede naše so ali korenike, ali rastlike ali pa
sestavljene. *Korenike* same na sebi kakor so, so
zgodlepglasne; *rastlike*, ki jih iz korenik izpeljemo,
in *sestavljene*, ki jih iz dveh besedi skladamo, bi
marskterokrat bile nekako okorne, terde, težko izrek-
ljive, ako bi jih tako ohranili, kakor so zrastle ali
sestavile se. — Kako si jih pa že vsak priprosti slo-
venec prenaredi, oteše, kar je okornega, kar je terdega,
zmehča, kar je predolgega, prikrati, da postane be-
seda ustom lahko izrekljiva in ušesom lepglasna,
naj nam naslednja splošna pravila povedó, ki so po-
sneta iz jezika samega:

I. Za lepglasja voljo se glasovi mnogotero spreminjajo.

1. Glasnice se v glasnice prelivajo, in sicer ali se
zviksujejo ali pa na svojem glasu oslabujejo. —
Zvikšal ali povzdignil se je glas, kadar mesto
mehkega terjega, mesto oskega širjega, za
lahkega težjega govorimo: *kriti, krov, — kujem,*
kovati, — nesti, nositi, — slisati, sluh; — oslabi
pa glas takrat, kadar se nasproti terdi v mečje,
široki v ožje, težki v mečje prelijejo: *vzemi,*
vzamem, — dihati, duh.
2. Seglasnice se v seglasnice spreminjajo in sicer:
zobne in goltne v sikavce ali šumeče, sikavce v
šumeče: *posvetiti, posvečen, — dolg, dolzega, dol-*
žina, — suh, suhega, suša, — pek, pēci, pečem, —
obraziti, obražen, — nositi, nošen, noša, — sercé,
serčen, — ptica, ptičje, mehke = mekek, lahek =
lagek, noht, nohet = noget; — bramba (bran).

II. Za lepglasja voljo slovenec kaj nerad besedo z glasnico začinja; ptujkam, ki jih je v svoj jezik sprejel, in tudi domačim seglasnico rad pred- stavlja: abelko = jabelko, — agnje = jagnje, — apno = vapno, — eden = jeden, — avor = javor.

III. Za lepglasja voljo dveh glasnic zapored nikdar ne stavimo; torej koreniki, ki se z glasnico kon- čava, ne pridevamo končnic, ki se z glasnico pričenjajo, ako jih pa vendar pristavimo, si za lepglasje takole poskerbimo:

- a) da med odperte zloge, t. j. med glasnici, ki
se zapored snidete, seglasnico vtaknemo; v ta
namen nam služijo: j, v, d, n; in sicer *j, v, d*,
kadar besede iz besed speljujemo, *n* pa, kadar
besede z besedami sestavljamo s predlogama:
s in v, ki so ji v stari slovenščini pisali: **CT** in
BT in sta torej zloga bila, kakor v pisavi slav-
nega Metelko-ta *za in va*. Naslednji zgledi naj

V V O D.

Svetu pokažite lik domače navade in misli,
Biti slovenske kervi, budi Slovence ponos.
Spomnite se imenitosti del pokojnih očetov,
Cenite vrednosti sicer roda sedajnega tud;
Kdor zaničuje se sam, podlaga je tujčevi peti.

Jezik očistite peg, opilite gladko mu rujo,
Kar je najetega v njem, dajte sosedu nazaj;
Kincite ga iz lastne moči, iz lastnega vira.
Jasno ko struna bo pel, zvonu enako donel,
Pričal vašo modrost na desno, na levo narodom.

J. Koseski.

I.

Nad osemdeset milijonov Slovanov, katerim se prištevamo tudi mi Slovenci, menda le evropske države štejejo; koliko jih pa še po državah azijskih živi, še preiskano ni.

Slavni Šafařík Slovanom po posameznih njih rodovih naslednje število prilastuje:

1. Vele-Rusom	35,314.000.
2. Male-Rusom	13,144.000
3. Bele-Rusom	2,726.000
4. Poljakom	9,365.000
5. Serbom in Ilircem . .	5,294.000
6. Čehom in Moravanom .	4,414.000
7. Bulgarom	4,587.000
8. Slavoncom	2,753.000
9. Slovincem	1,151.000
10. Hervatom	801.000
11. Zgornjim Lužičanom .	98.000
12. Doljnim Lužičanom .	44.000

vsem skupaj tedaj 77,691.000.

Novejša statistika pa njih število nad 80,000.000 stavi.

Pač lepo število, ki dokazuje, da so Slovani najštevilniši narod v Evropi in za Arabljani celó na svetu.

Da Slovani prvotni prebivalci v Evropi niso, mi ni treba dokazovati; prišli so, kakor vsi zdanji evropski narodi iz Azije, in sicer Slovani iz Indije; saj po jeziku smo z njimi enega debla. Kako in kdaj so iz Azije preselili se v Evropo, se ne vé; kdaj v te kraje, ki jih še zdaj imajo v lasti, zgodovinarji tudi še do terdega skazali niso; vendar pa po najnovejših preiskavah večidel terdijo, da je Panonija njih prvotna domovina v Evropi. Da jih toliko število ni prišlo, menda ni treba omenjevati. Nestor prvotne Slovane med Donavo in Tiso posaja. Od ondod so se selili in razširjali krog in krog, proti severu in jugu, proti zahodu, pa tudi še proti vzhodu; nekteri prej, nekteri pozneje.

Ktere kraje in dežele pa Slovani zdaj imajo v lasti, nam zemljopisi kažejo. Njih sedeži se razprostirajo čez polovico Evrope med baltiskim, jadranskim in črnim morjem; — čez tretjino Azije od severja tjé do kitajskih zidin in elik kos severne Amerike.

Ponosno torej Slovan zamore s českim pesnikom Kotarjem zaklicati: „Našemu narodu sonce nikdar ne zahaja.“

V državnem obziru Slovanov živi: pod ruskim царem 53,502.000, avstrijskim cesarjem 18,000.000, pruskim kraljem 2,108.000, saksanskim kraljem 60.000, turškim sultanom pa 6,100.000.

Ali so Slovani o svojem prihodu v Evropo vsi le en jezik govorili, med jezikoslovci še pravda teče. Toliko pa je gotovo, da čem dalje nazaj sledimo slovanske jezike, tem bliže so si in manj razlik je med njimi.

Dandanašnji so pa med njimi tolike razlike, da jih jezikoslovci ne le v več narečij ločijo, ampak celó v več jezikov; in sicer mnogi mnogotero. Najnaravnša, terdnejša in zlasti za nas Slovence najvažnejša pa je razredba Miklošičeva, ki loči deset slovanskih jezikov in narodov, ter jih v naslednjem redu stavi: 1) staroslovenščina, 2) novoslovenščina, 3) bulgarščina, 4) serbsčina, 5) malorusščina, 6) velerusščina, 7) češčina, 8) poljščina, 9) gornje-serbsčina, in 10) dolnje-serbsčina.

Kot nekdanj Šafařík tudi Miklošič nekdanji pisemski jezik, ktereга staroslovenščino zove, na čelo stavi, ker ima, dasiravno tudi vsem sedanjim slovanskim jezikom ni vir ali mati, vendar najstarjo obliko in najterdnejše pravilo za vse, in se smé po pravici imenovati serce slovanskega jezikoslovstva.

Da se slavni dr. Miklošič derži ravno tega reda, mu je glavni vzrok sorodstvo in bližnja podobnost vsakega današnjega slovanskega jezika z nekdanjim cerkvenim ali staroslovenskim jezikom.

Da si tudi staroslovenščina ni mati vsem sedanjim slovanskim jezikom, je pa vendar mati dvema, in sicer našemu jeziku, ki ga Miklošič zove „novo-slovenskega“ in bulgarščini.

Tega se boš prepričal, ako sedanji slovenski jezik primerjaš z najstarejšim spisnim spomenikom slovanskim, ki mu pravimo brizinski rokopis. — Pisali so ga misijonarji, ki so med letom 769 do leta 1000 keršansko vero oznanovali Slovincem karantanskim. — Dragoceni ti spomeniki so se nam ohranili v prepisih iz 11. in 12. veka. — Brizinski rokopisi se jim pravi, ker so bili hranjeni v mestu Brizinu (Freisingen) na Bavarskem in še le po-

znejše prenešeni v Monakovo, kjer so bili najdeni v neki bukvarnici leta 1807. — Ta rokopis obsega tri od dveh različnih misijonarjev pisane odlomke, ki ima vsak svoj poseben pravopis: 1) očitno spoved*), ki jo je srenja molila za duhovnikom; 2) homilijo o grehu in zveličanju; in 3) eno spovedno molitev. — Homilijo je neki sestavil Abraham Karantanski, brizinski škof od leta 957 do 994; una dva spisa sta pa, ako se sodi po jeziku, še starejša. Naš slavni rojak Jernej Kopitar je preimenil ta rokopis natisniti dal v svojem: „Glagolita Clozianus“ ter ga učeno razložil.

Še starejši ali saj toliko star je pa slovenski napis na vojvodskem stolu, ki stoji na Gosposvetskem polju blizu poldrugo uro od Celovca na desni strani ceste. Kakor sploh zgodovinarji terdijo, sta stol in napis iz dobe Ingua, poslednjega slovenskega vojvoda konec 8. stoletja. Še dandanašnji so brati sledeče besede:

**VERI
MA SVETI VERI
PRAVDO BRANY VDOVE.**

Novoslovenščina, govori Miklošič, ki se je nekdaj veliko dalje razprostirala, se še zdaj razteza tudi ne le po sedanjem Slovenskem (Kranjskem, Štajarskem, Koroškem, Goriskem, Primorskem, Terzaškem), ampak tudi po Hervaškem zlasti po treh županijah, varaždinski, zagrebški in križevski, in brez dvoma tudi po zahodnem Ogerskem, posebno po županiji zaladski. — Sicer jo je po Hervaškem, po mestih že celó, serbsščina mnogo spremenila; pa vendar je še zdaj celó govorica meščanov po omenjenih županijah bliže slovenščini kot serbsčini, torej Miklošič (zdaj tako imenovano) Horvaščino, katero Habledić v 17. stoletji še slovenščino zove, v primerjavi z novoslovenščino razlaga. — Le kdor sedanjo slovenščino po tej širjavi dobro pozna, jo zna tudi prav primerjati z nekdanjo ali staroslovenščino in bode se prepričal, da je sedanja slovenščina v resnici prava in sicer prava, bulgarsčina tudi sicer, pa še le druga hčerka preslavne stare slovenske matere, v kateri najdete svojo razlago.

Kdor Slovanov koli hočeš svojega jezika temeljito izučiti se in seči mu do jedra, vedi, da se to ne more zgoditi, ako v staroslovenščini ne iščeš jedra. In zares, ne najdemo slavnega jezikoslovca slovanskega, ki bi se ne bil napajal z zlato roso prestare matere Slave. Če pa vsakemu Slovanu velja, kolikanj bolj Slovencom nam prvim njenim sinom, ki se po nji imenujemo Slovenci.

Pač čudno, pa resnično je, da so bili nemili časi za nas Slovence; časi, kjer smo bili skoraj zgubili to lepo svoje ime, za katero, da se nam je rešilo, se je bilo veliko truditi in boriti nam. Čudno pa resnično je, da nam lepega našega starega imena še zdaj nekteri nočejo priznati ter nas še vedno Kranjce, Štajarce, Korošce, Goričane, Istrijance kličejo in slovenski jezik kranjski, štajarski, koroški, istrijski jezik imenujejo. Čudno pa resnično je, da je ime Slovence nekterim ljudem tern v peti!! Zakaj? ne vem. Berž ko ne zato, ker od našega naroda, od našega jezika še toliko ne vejo, kot od kitajskega, za katerega jim je tudi skoroda več mar bilo kakor za našega.

Ti pa, ljubi moj Slovenec! nikdar ne zabi, da si Slovenec; nikdar se ne sramuj lepega svojega imena. Kdor sam sebe zaničuje, kdo ga zamore čislati in spoštovati? —

Spoštuj tudi svojo staro mater, ki je tvoje prednike rodila in dojila, in še moči dovelj ima, tudi tebi dajati tečne jezikoslovne hrane, tudi tebe še ogrevati z ljubeznijo do naroda tvojega. Spoštuj svojo staro mater, zakaj le ona te veže s tvojimi sorodovinci, s tvojimi brati, z deveterimi slovanskimi narodi, brati te z osemdesetimi milijoni Slovanov!

Dostojno spoštovanje ji boš pa skazal najbolj s tem, da se pridno in rad učiš staroslovenščine in hčerke njene novoslovenščine, pa tudi njene sestre še katere.

II.

Prava ljubezen domovine in domorodnosti, slehernemu sveto dolžnost naklada, svojemu narodu po svoji moči koristiti, torej tudi, pravim jez, v svojem jeziku popolnoma izobraziti se. — Da je namreč jezik glavni del narodnosti, mi ni treba dokazovati. Grozno malo boš koristil v duševni in telesni blagostan svojemu narodu, ako nisi zmožen, svoje vednosti, umetnosti in učenosti priobčiti narodu svojemu. Perva skerb pa ti bodi, bratom svojim po kervi in jeziku pripomoči k izobraženju, liki in omiki na višo stopnjo, po kateri vsi narodi hrepene in tudi morajo hrepene, ker je to namen, katerega je imel Stvarnik naš, ko je človeškemu sercu vlagal in sadil blaga čutila in drage zmožnosti, ki se dajejo blažiti in izobraževati dan za dnevom.

Ne more se narodu našemu očitati, da ni imel in da tudi zdaj nima bistrih glav in blagih src, ki so gorele in še goré bodi si za dušni, bodi si za telesni blagor naroda svojega. — Toda nemila osoda, ki je že zdavno narodnost našo tlačila, verige, ki so mili jezik naš vezale in vklepale, jim niso pripustile, narod svoj po njegovem duhu izobraževati. Učenosti, umetnosti in vednosti so imeli; jih priobčiti narodu, niso umeli, da ne rečem, niso smeli. — Slovenec, ki svojemu slovenskemu narodu dopoveduješ ali dopisuješ v katerem ptujem jeziku koli, podoben si očuhu, ki lačni deci svoji daje netečno jéd, katere ne more prekuhati in prebaviti njih želodec; vse drugač pa marljiva čbelica ravná, ki, kadar ji jame domače hrane primanjkovati, sicer tudi na ptuje polje, v ptuje gozde leta, nabirat sladkega soka; al ona ga potem na svojem domu sebi in družinici svoji prekuha v sladki med.

Vsled cesarskega diploma, ki ga nam je prinesel 20. dan oktobra 1860, vsled cesarskih pisem, ki so zagledale 26. svečana 1861 beli dan; vsled cesarskega nagovora, s katerim so presvitli Cesar nagovorili državni zbor 1. majnika in vsled že večkrat s cesarsko besedo ponavljane enakopravnosti vseh narodov avstrijskih: vsled vsega tega hoče in more enkrat tudi nam Slovencom milejša in veselejša doba nastopiti. Kdo bo prezerl, da že mi imamo v tem obziru veselejše čase, kakor so jih imeli naši pomerli predniki? Vsaki narod naj se po svojem duhu naravno mika, s svojim mlekom pita. Kdor nam hoče dati ptujega boljsega, mu bomo iz celega srca hvaležni, ako nam ga ponudi v taki posodi, v katero se zamore zajemati, to je, v domači besedi; le v nji sami se nam prekuha v tečni sok.

Ali da ob kratkem rečem: Narodu svojemu boš na veke le koristil, ako mu v njegovem jeziku dopoveduješ, kar ti blago serce tvoje navdihuje; Slovenec s ptujim jezikom ozir omike boš koristil le nekterim, ki so se izučili ptujega jezika, svojemu slovenskemu narodu pa le ptujec ostanč.

Omenjene resnice, akoravno jasne kot beli dan, se marsikomu sicer še temne zde kot črna noč in nočejo jih priznati zlasti slovenskemu narodu ne. Toda, enkrat si bodo

*) Pač važni spomeniki ne le v jezikovem, temuč tudi verskem obziru Slovencom nam katoliškim. Pis.

na postavni poti naravno pot prederle, naj se jim zdaj stavi še toliko zanj. Torej Slovenec! ne čislaj le in samo ne spoštuj svojega jezika, ampak goji, širi, likaj, mikaj, množi in uči se ga rad in temeljito, da po njem postaneš zmožen, koristiti slovenskim svojim bratom.

III.

Ravno to dolžnost ti nakladajo ugovori, ki se jeziku našemu upirajo in obrekovanja in opravljanja, s katerimi se še vedno pita jezik naš.

Poprašajmo: kaj zoper naš mili jezik govoré in kdo so, ki govoré?

Zmed vseh ugovorov in obrekovanj zoper naš jezik, ki hočem jih nekoliko le pretresati, si naslednje odberem:

1. Slovenščina je še revna in neugodna. — Da koj spoznamo krivico, ki nam jo dela ta ugovor, le pogledimo, od kod izvira? Pregovor slovenski pravi: Pes, kadar laja, miži. Ravno tako obrekovavec to govori, kar res ni. — Prašam torej, kdo si, ki tako govoriš? — Ali znaš slovenski jezik? Kdor ga popolnoma zna, v ta rog trobil ne bo, ker vé, da zamore v njem vse dopovedati, kar vé in misli. In za kaj več jezika treba ni! — Ako pa slovenski ne znaš, bo tvoja sodba li zamogla resnična in pravična biti? — Ali ni veliko bliže na jeziku, reči: Ne jezik, le ti si v jeziku revež in neugoden? — Nauči se poprej slovenski, pa popolnoma in temeljito, potem še le sodi. Dokler tega ne storiš, le kakor slepec barve sodiš. — Kadar se ga pa izučiš, staviš sto na eno, da bo ta tvoja sodba drugačna od prejšnje.

2. „Slovenska mati me je rodila, od mladih nog slovenski govorim, in vendar ne umem postav slovenski danih, ki se mi donasajo.“

Taka pritožba zoper naš jezik je bila že tolikrat brati; pisati so jo mogli le protivniki narodskih pravic, ker pristavljajo, da tako govori slovenski kmet in celó župani. — Al prašajmo kmeta drugega naroda, kaj postava govori. Javalne vam bode vedil več povedati od slovenskega; in če bo tudi vedil več ali vse povedati, kar postava govori, od kod to izvira? — Ali ne ravno le od tod, ker se je učil svojega jezika v šoli, in ne le poslušal, kako sta govorila njegov ded in oče. — Ako bi se bil slovenski kmet slovenski učil v šoli, bi postav slovenski dano tudi razumel. Memo gredé omenim pa, da postave niso ravno najbolj razumljive; sicer bi ne teklo toliko pravn ravno med postavoučenimi in sodniki.

3. Tudi sicer učeni malo razumejo, kar se jim (nekako novo-) slovensko dopoveduje; — mi zopet na uho zadoni. — Prav ste djali, sicer učeni, to je, v vseh ali saj v veliko drugih rečeh učeni, le v jeziku slovenskem ne. Dobro vemo, da ima narod naš, kakor smo že rekli, marsiktero bistro glavo in blago serce, in vendar slovenskega jezika ni učen; ali ne toliko njemu, nemili osodi gré graja.

Napak in krivično pa je sklepati, da je slovenščina, kakor jo praviloma govorimo in pišemo, nov jezik, ker je tisti ne razumejo, ki se je nikdar učili niso. Da mešance, ki se je zlasti po ljubljanskih ulicah, skorej bi rekel, ukoreninila, ne pišemo, je resnica; ali nam pa more to pameten človek za zlo vzeti? Bi li ta mešanca ne bila celó nov jezik, kteremu bi ne vedili še imena dati?

In ali je to nov jezik, od kterega smo skazali, da je skoz jezer let tako malo se spremenil, kakor morebiti nobeden na svetu? —

Ako zdanji knjižni jezik nemški hočemo primerjati z njegovo staro materjo, se pač večje premembe kažejo. Kteri prost nemec bo razumel vsakdanjo molitev „očenáš“, ako mu ga nagovarjaš, kakor so ga molili za časa Karola vélikega.

Kolikega razlagovanja je treba, preden se razume najstarejši nemški spomenik?

Ali je to nov jezik, ki ga govori prosti kmet in razume prosti kmet, da le ima potrebne zaumke?

Ako slovenščino po nemilih časih vrinjene ptujščine *) in napake čistimo, se nam li more očitati, da nov jezik slovensk govorimo ali učimo?

4. Saj tega nam ne boste tajili, „da vedno nove besede kujete“, se zopet drugi protivniki našega jezika glasé!

Zgodovina vseh narodov nam skazuje, da z narodovo omiko štric omikuje se tudi njegov jezik; zakaj nove reči, ki jih poznavamo, nova opravila, ki jih delamo, novi zaumki, ki jih dobivamo, tudi novih besed zahtevajo. Kakor vede rastejo in se širijo, tako raste in širja se tudi jezik. Gotovo na svetu ni jezika, ki ga je govoril neomikan narod in bi zadostil bil narodu tudi potem, ko se je na višo stopnjo povzdignil v omiki; nasproti pa tudi ni omikanega naroda, čigar jezik ni omikan. Narodova in jezikova omika ste si vedno za petami.

To resnico, ki mi je menda pameten človek ne more ovreči, si dobro zapomnite, ki nam očitaje pravite, da vedno nove besede kujemo.

Pač čudno: na eni strani nam revšino očitata, na eni nam pa nočete dopustiti, iz revšine si pomagati!

Da smo si že marsiktero novo besedo izkovali in jo bomo še, kar nič ne tajimo in nam tudi treba ni tajiti; toda vprašam vas: kateri omikan narod jih ni koval in jih vedno še ne kuje? Da jih le v narodovem duhu kuje! Ako pa noče kovati novih, si pa ptujih izposojuje. Pošteni nam sosedje Nemci, ki menda čez 30.000 dovtetih ptujk v svojem jeziku štejejo, nam jo bodo gotovo poterdili.

Kakor vsi narodi, ravnamo tudi mi Slovenci. Za novo reč, za nov zaumek ali nove besede iščemo ali si jo pri kom izposojujemo.

Novo skovana slovenska beseda mora biti taka, da je ali koj ali pa kmalo in lahko razumljiva celemu narodu, ker smé izpeljana biti le iz ktere že znane slovenske korenine. Ptujci, kterih jezik ni gibčen kakor naš slovenski, sicer tega ne morejo razumeti, Slovenec pa se tega vsak lahko prepriča, da le eno skovano besedo premišljuje in opazuje.

Da marsiktero novo besedo skujemo, je tedaj res; ali kaj izhaja iz te opravičene resnice? — Edino to, kar sem že večkrat djal: Slovenec, rad in temeljito se uči svojega maternega jezika, da prešineš njegovo jedro in se ne dotikaš le lupine, da bodeš znal v slovenskem duhu kovati besed slovenskemu jeziku in zamogel nove reči in nove zaumke priobčiti bratom svojim.

Zastran izposojevanja pa se deržimo naslednjega pravila: Bodimo enaki marljivi in razumni čbelici, ki najprej cvetlicam in rastlinam sploh na domačem vertu sebi potrebni sok poserka, potem si ga gré še le iskat na ptuje; ali da naravnost rečem, še le kadar si drugač ne moremo preskerbeti besed potrebnih, si ptujk izposojujemo in še le takrat ptujke jemljimo med domače.

*) Nemščine ali italijanščine, ki so se ju navzeli dotični mejaši in zlasti mestjani.

Da to pravico tudi mi imamo, in ne le drugi narodi, mi bo očital le tisti, kateremu ni nič po volji, karkoli Slovenci mi počnemo. Edino to bi jim bilo morebiti všeč, da bi se mi odpovedali narodnosti svoji! To pa mi bo mogel sleherni, ki dobro slovenski zna, potrditi, da se poredkoma znajdemo v taki sili.

5. „Oho, ravno to je, kar mi imamo pred očmi ali nam morete tajiti, da imate veliko veliko bulgarskih, hrvatskih, serbskih, českich, poljskih in celo rusovskih besed v jeziku svojem?“

Tako slišim ugovarjati nam. Da imamo veliko veliko besed, ki jih imajo tudi drugi slovanski narodi, kar nič ne tajimo, se le še s tem ponasamo. To tajiti bi zamogel, kdor sorodstva med Slovani ne pozna. Al ravno s tem pa kaže, da slovenščini še do lupine ni prišel; pa vendar hoče viši sodnik biti in pravico imeti, k smerti obsoditi revno mlado hčer stare slovenske matere.

Tukaj je pa še naslednje omeniti: Marsikaj jih je med nami, ki slovenski govorci in vendar oestro sodijo o ptujstvu naših slovenskih besed. Po ljubljanskem slovenskem govoru slovenščina ni soditi. Ljubljancem sicer hvala in slava grč, da imajo lepo izreko, da besed ne pretegujejo in ne zategujejo in zlogov ne požirajo. Ali da popolnoma čisto slovenščino govorci, še niso bili nikjer pohvaljeni. Dobé se Slovenci, katerim je koj vsaka serbska, česka ali celo rusovska, ki se govori unkray Šiške ali Lavrice, unkray Udmata ali Viča. — Slovenci, nikar tako! Bodi nam ljuba in draga beseda, ljub in drag pregovor, naj si že raste kjerkoli, da le na slovenski zemlji poganja iz slavenske korenine; bodi si pod Triglavom ali Snežnikom, pod Kórenom ali Gorjanci, pod Mangartom (Babjem zobom) ali Grintovcom, pod Blegašem ali Nanosom, pod Krimom ali Kumom ali Učko; takraj Ljubelja ali unkray; — ob Savi, Savini, Dravi ali Muri, ob Idrici, Soči, Reki ali Kopi, ob Bistricah, Kokri, Sori, Kerki ali Pivki; na hribih ali dolinah, na višinah ali nižavah, na gričih ali planjavah, na suhem ali bo morji, na kamninah (Krasu) ali melinah; — na Kranjskem, Štajarskem, Koroškem, Goriškem, Teržaškem ali Primorskem, po mestih, terjih ali vaséh.

6. Še enega očitania morem omeniti, ki nam ga delajo sosedje naši Lahi ali Nemci. Očitajo nam, ki se omiki na ptuji podlagi upiramo, da smo nehvaležni, ker smo le po njih in od njih prejeli omiko, kolikor je imamo. — Koliko resnice je v očitani tem, ne bom preiskaval. Rečem le naslednje:

Da smo vam blaženi sosedje Lahi in Nemci za marsikaj hvaležnosti dolžni, ne bom preziral. Saj vem, da so vaši misijonarji Slovincem nam po zahodnih in severnih krajih najdražji dar — sveti evangeli*) prinesli, ki smo ga do zdaj vedno nepopačenega ohranili in ga vedno hočemo hraniti. Za ta dar severnim bratom našim prinesen vam vsi Slovenci večno hvalo dajemo. — Tudi za omiko, ki nam je po vas došla, vam hvalo vemo. Toda vprašam vas: Ali ste vi sami iz sebe dosegli stopnjo omike in izobraženja, na kateri stojite dan današnji? Ali je niste pili in serkali pri ptujih narodih? — Ali vam je gerška, rimska, francozka ali omika ktereга naroda koli celó neznanost ostala? — Nikar ne mislite, da vam to očitamo! Nikakor ne, saj nam je znan naravni zakon, da vsaka vednost, umetnost in učenost, ki jo znajde človeški duh, je lastina vseh duhov človeških, ki si jo vedo in znajo pri-

občiti enake marljivi čbelici, ki sok, ktereга je nabrala na ptujem polji, travniku in gojzdu in ptujim cvetličicam in rastlinam izserkala, v domačo jed prebavi in prekuha, v presladki med na svojem domu. Mislim pa tudi, da spolnjeta laški in nemški narod le dolžnost, ktero jima ravno hvaležnost za marsiktero ptujo vedo in umetnost naklada, kadar s svojo omiko napajata ali hranita kateri ptuj narod koli.

Še eno vprašanje imam do teh, ki nam svojo omiko očitajo. Ali bi se bili vi v ptujem jeziku kdaj povzdignili do stopnje, na kateri zdaj stojite? — Ravno tako mislimo tudi mi, da vas nikdar ne moremo doseči, ako se narodu našemu vedno dopovedujejo vede in umetnosti le v ptujem jeziku. Prederzujemo se še celó izgovoriti, da bi gotovo tudi mi zdaj na viši stopnji omike in izobraženja stali, ako bi se bili že dozdej po naravni poti, na narodni podlagi, kakor vi, mikali in izobraževali.

Kaj zopet iz teh očitanih izhaja? — Že v drugo in tretje izgovorjena dolžnost za vsacega Slovence, ki hoče biti pravi domorodec: Slovenec! rad in temeljito se uči svojega maternega jezika, da zamoreš po svoji moči, po svojem stanu, po svojih zadevah pomagati na višo stopnjo omike in izobraženja svojemu slovenskemu narodu!

IV.

Iz vsega, kar sem dozdej ob kratkem le govoril, — marsikaj bi se dalo tudi še povedati iz djanskega življenja, — res za vsacega Slovence, ki hoče biti pravi domorodec in resničen djanski prijatelj naroda svojega, očitna dolžnost izhaja, z vso močjo poprijeti se jezika maternega, ter se ga temeljito naučiti.

Nikdo pa nikar ne misli, da svoj jezik temeljito znaš, ako le rabiti veš oblike njegove. — Oblike vsakršnega jezika, kakor so tudi govoru potrebne, nikakor niso najpomembnejši njegov del; zadostujejo le vsakdanjemu človeku. Jezikoznanci, ki si morejo prizadevati prešiniti jezikov duh, še po vse kaj družem poprašujejo; oni temelje njegove preiskujejo in jedra njegovega iščejo. Jezikov temelj so glasovi, ki se stikajo v besede, in besede, ki se vežejo v stavke ali izreke. Le on, ki popolnoma pozna glasove kakega jezika, si bo svest, zakaj te ali te oblike praviloma rabi, kako so se današnje oblike izrazile v jeziku. Učenim jezikoslovcem skorej vse nepravilnosti zginujejo, ki tem, ki so le oblikarji, glavo belijo.

Le on, ki pozna naravne pravila, po katerih si narod sklada in vverstuje misli, bo zamogel spoznati, kako se naj tudi besede vežejo v stavke ali izreke, in izreke v cele govore, da so po in v duhu narodskem.

Kdor nimaš tega znanja, se še ne prišteva jezikoslovcem, akoravno oblike jezikove popolnoma poznaš in rabiti veš.

In ravno z namenom, k temeljitejšemu izučanju milega našega slovenskega jezika trohico po svoji moči pripomoči zlasti slovenski šolski mladeži, in k upu veselejše prihodnosti našemu slovenskemu narodu, je spisan nauk, ki ime nosi: „o glasoslovju slovenskega jezika.“

Posnet je ta nauk večidel po izverstini: „Vergleichende Grammatik aller slavischen Sprachen. I. Band. Wien 1852“, ktero je spisal domorodec naš dr. Fr. Miklošič, ki mu bodo čast in slava na veke peli hvaležni Slovenci in gotovo tudi drugi Slovani vsi za vsa njegova slavna dela slovanskemu slovstvu v prid.

*) Se ve da v slovenskem jeziku, in ne v svojem.

to bolj zjasnijo: *da-ati = dajati*, — *pi-ati = pijati*, — *bi-ti = bijati*, — *ve-em = vejem*, — *po-em = pojem*, — *ku-em = kujem*; — *pozna-ati = poznarati*, — *spa-ati = sparati*, — *sta-iti = staviti*, — *de-ati = derati*, — *pe-ati = perati*, — *li-ati = lirati*, — *bi-ti = bivati*, — *obu-ati = oburati*; — *i-em = idem*, — *bo-em = bodem*; — *v^h-iti = vniti*, — *s^h-iti = sniti*, — *v^h-eti = vneti*, — *s^h-em = snem*.

Pri zaimeu tretje osebe možkega spola se je velika napaka vrinila v naš jezik. Komur zdaj *on* pravimo, so mu naši dedje i rekli: To besedo so tako le pregibovali: *i, jega, jemu, jih, jim* i. t. d. zdaj pa: *on, njega, njemu, njih, njim*, zadnje dve tudi še: *jih, jim*: pristavljamo torej té besedi seglasnico *n*, kar se ne da z ničesom opravičiti ali zagovarjati, kakor le z navado, ki se je pa že tako splošno vkoreninila, da je menda ne bomo več odpravili.

Misliti, da *n* izhaja od besede *on*, je napak. V to napako je pisatelje morebiti zapeljalo pravilo staroslovensko, ki se ga še dandanašnji držimo, namreč, da se zaimeu *i* vselej takrat *n* pristavlja, kadar pred-nj stopi predlog le enega zloga: *od njega, k njemu, va-nj pred-nj, pri njem* i. t. d. namesto: *od jega, k jemu, va-i, pred-i* (pred-i se še sliši po nekterih krajih dolenskih), *pri jem* i. t. d.

Tudi besedama: *noter, nedra* je *n* predstavljen; glasili ste se: **ЖТРЬ. ІАДРО.**

b) da korenično glasnico razvežemo, in sicer *u = ov*, ki so jo stari vselej z dvema čerkama pisali **oy**: *kupu-ati = kupov-ati*, — *ku-ati = kov-ati*, — *rju = rjov-em*, — *slu-eti = slov-eti*, — *zu-em = zov-em*, — *snu-ati = snov-ati*.

c) V tujih besedah, kadar jih vdomačimo, dvo-glasnika: *au, ai* skerčimo, t. j. *u* v *v* in *i* v *j* prelijemo: *august = avgust, laurentius = lavrenc; Mainz = Majnc*. Glasnica *i* se skerči v *j* tudi v domačih besedah, kadar bi imeli pisati: *ai, ei, ii, ui*: *naide = najde, preide = prejde, podertii = podertij, uide = ujde*.

V vseh sestavljenkah, zlasti z predlogi *do, za, po* in nikavnico *ne*, se dveh glasnic zapored pa vendar ne moremo ogniti: *zaime, pooblastiti, neumen* i. t. d.

IV. Za lepoglasja voljo besedi z dvema terdima seglasnicama ne začnemo, pa tudi ne zadergujemo; kadar bi se imeli ali pri speljevanji ali skladanji ali sklanjanji dve seglasnici, ali še več se jih sniti, med nje glasnico vtaknemo, in sicer večidel *e*, včasih *e* ali *a* (kakor hočemo), reje *o*: *sznaniti = seznaniti = soznaniti*, — *lohk = lohek = lohak*, — *težk = težek = težak*, — *boln = bolen = bolan*, — *serčn = serčen = serčan*; — *svedr = sveder*, — *vetr = veter*, — *kamn = kamen*, — *okn = oken*, — *sestr = sester*, — *komr = komor*.

V. Za lepoglasja voljo besede kratimo, da ali le glasnice, ali le seglasnice izpahujemo; ali pa spahnjena glasnica še seglasnico seboj potegne: *dober, dobra, kamen = kamna, zlo = zelo; že = vže = uže, djati = dejati, razmem = razumem*; — *kaniti = kapniti, stisniti = stiskniti*; — *bati = bojati, stati = stojati, pas = pojas, zec = zajec, bom = bodem, pal = padel, mel = metel, cvel = cvetel, zajterk =*

zajuterk, *čem = hočem, gospa = gospoja, nograd = vinograd, zdenec = studenec, roš = rovaš*.

Opomin: beseda *bojan* se po Dolenjskem še v naslednjih lastnih imenih nahaja: *bojanja vas, bojanji verh*.

VI. Za lepoglasja voljo seglasnice rlikamo v besede, da terdo izreko zmehčamo: *gibljem = gibam, spremljen = spremen, lovljen = lovien*; — *skubsti = skubti, zebsti = zebti*.

VII. Za lepoglasja voljo seglasnice prestavljamo: *smejn = semen, žlica = lžica, čebela = čela = čmela = bečela, repetnica = perotnica, kropiva = kopriva, žmim = mežim, gomila = mogila, puška = pukša*.

VIII. Za lepoglasja voljo se clo še besede besedam uklanjajo in sicer:

- a) predloga *s* in *k*: *s* stricom, *z* dedom, *s* perstom, *z* bratom, *z* vervjo, *s* hriba, *z* griča, *s* konja; — *h* konju, *h* kolesu, *h* griču, *k* vozu, *k* lini, *k* meni; —
- b) predlog *vz* pogostoma v zgublja: *zrok = vzrok, zdigniti, vzdigniti, zhajati = vzhajati* (shajati);
- c) latinska beseda *sanct* se naslednji vklanja in se glasi ali: *šent* ali le š: *sanct Michael = Šent mihel = Šmihel*; — *sankta Maria = Šmarija*; — *sankt Vid = Šent-vid*.

D. 0 glasničnem stopnjanji.

a) sploh.

Le tisto drevo na visoko in na široko čversto raste, ki ima zdrave in čverste korenine. Kolikor bolj na globoko in široko, vertnarji pravijo, se rasprostirajo korenine, toliko višje in širje drevó zraste. Kolikor težjo pezo nosijo, toliko močnejše se morejo vkoreniniti. Drevesna rast je besednemu razraščanju podobna. V ta namen je tudi slovenskim besednim koreninam lastno, da se, kadar iz njih besede izpeljujemo, njeni glasovi širijo in globočé, t. j. namesto ozkih in lahkih se širje in pezneje glasnice vstavljajo, kar glasnično stopnjanje v slovničju imenujemo. Glasnice namreč niso vse enake peze. Pravili, kar tiče tehtnost glasnic, ste sploh naslednji:

- 1) Glasnice, ki jih zategujemo, so tehtniše in peznejshe od glasnic, ktere predtegujemo, t. j. urno izgovarjamo.
- 2) Širje glasnice so peznejshe od ožjih.

Vsled teh pravil, začnši pri nar peznejsji, glasnice stavimo v naslednjo versto: *a, ó*; — *o, u, é*, *e, i, l, r*.

b) posamesno.

- 1) Glasnici *a* in *ó* ste nar peznejsji, torej se ne daste stopnjati.
- 2) Glasnica *o* svoj glas v glasnico *a* povzdiguje: *stvar, kraj, pomakati, pohajati, naslanjati, naganjati, ponavljati, napajati* i. t. d.
- 3) Glasnico *u* stopnjamo v zlog *av* ali *ov*: *slava, slaviti, plavati, plaviti, trava*; — *kov* i. t. d.
- 4) Glasnica *e* svoj glas zvišuje:

a) v *o*: *grob, plot, brod, tok, osoba* (oseba), i. t. d.

b) v *é*: *pretépati ogrébat, pométati, opékati* i. t. d.

5. Glasnica *i* se stopnjaje zvikuje:
- v *oj*: *loj*, *boj*, *gnoj*, *roj*, *pokoj*, *napoj*, *povej* i. t. d.
 - v *e* ali *é*: *venec*, *posévati* i. t. d.
 - v *av*, *va*, *ov*: kadar za **Ы** stoji: *zabaviti*; *kvas* (kis); — *krov*, *rov* i. t. d.
6. Glasnici *l* in *r* stopnjamo:
- v *al*, *la*; — *ar*, *ra*: *paliti*, *malen*, *tlaka*, *oblak*; — *parati*, *žar*, *žarek*, *smrad*, *mraz*, *mrak* i. t. d.
 - v *ol*; — *or*, *ro*: *molj*, *stol*, *pol*, *koljem*, *poljem*; — *boriti se*, *zbor*, *podpora*, *zor*, *mor*; *grom* i. t. d.
 - v *el*, *lé*; — *er*, *ré*: *postelja*, *meljem*, *plézati*, *mléste*, *vléči*; — *peró*, *berem*, *perem*, *merjem*; *čréda*, *krés* i. t. d.
 - v *il*, *li*; *ir* *ri*: *postiljati*, *pošljati*; *preklinjati*; — *tir*, *vir*, *bir*, *pezdir*, *požirati*, *umirati*; *pogrinjati*, *zgrinjati* i. t. d.
7. Glasnica *e* (**А**) se stopnja v *ó* (**Ѡ**): *trositi*, *tožiti* (*teg*), *jok* (*jek*), *moliti* (*met*), *moka* (*mek*, *mekek* = *mehkek*), *jastrob* = *jastreb* i. t. d.
8. Glasnici **Ѣ** in **Ѥ** se stopnjate:
- v *o*: *zvon*, *spone*, **ЗВЪН. ПЪН**;
 - v *i*: *umikati*, *stikati*, *zažigati*, *opominjati*, *razpinjati*;
 - v *é*: *ožémati*, *méniti*, *razpénjati*.

II.

Glasovi in njih znamenja, pismena ali čerke v posamesno.

A. 0 glasnicah.

1. Glasnica *a*, **A**.

- Vsled II. lepoglasjega pravila z glasnico *a* neradi besedo začnemo, naslednje besede le so še s čistim *a* v navadi: *ako*, *ali*, *ampak*; *apno*, *alun*, *aklo*; toda tudi zadnjim trem sicer ne sploh, pa vendar v veliko krajih seglasnico *v* ali *j* predstavljajo ter *vapno*, *jelun*, *jeklo* govoré.
- Kjer so stari slovinci **A** imeli, smo večidel tudi mi ohranili *a*; — sicer pa *a* še govorimo:
 - za **Ѣ. Ѥ**: *mah*, *sanja*, *lan*; — ogerski slovinci še: *meh*, *senja*, *len* govoré. — Sploh pa je v navadi govoriti: *bolan* ali *bolan*, *lohek* ali *lohah*, *sladek* ali *sladak*, *tenek* ali *tenak*, *močen* ali *močan*, *strašen* ali *strašan* i. t. d. — V besedi: *čast* se je glasnica *a* mesto *e* sploh vkoreninila, vendar pa je terpivni priložaj glagola *častiti* svojo staro podobo ravno tako sploh ohranil, ker *češčen*, *češčenje* govorimo; — slovinci za-

hodnjih krajev govorimo *ta*, vshodnji pa pišejo in zrekajo *te*, kar so stari **Ѣ** pisali.

- V nekterih besedah *a* rabimo za **Ѣ**: *jačmen*, pa tudi še: *ječmen*, *žalec*, *prijati* = **ИПРИАТИ**. *začeti* = **ЗАЧАТИ**.
- V ptujkah *a*, kadar nima naglasa, sploh *o* izrekamo in pišemo: *koleda* = *calendae*, *korizma* = *quadragesima*, *opat* = *abbas*, *omara* = *armarium*, *oltar* = *altare*, *pogan* = *paganus*.
- V nekterih besedah nam je na voljo dano, v koreninah izgovarjati *a* ali *e*: *brašno*, *brešno*; *prasé*, *presé*; *prasec*, *prešeč*; *krabulica*, *krebulica*; *prača*, *prečka*.
- Včasih *a* na glasu oslabi in ga le na pol ali zamolklo izgovarjamo: *dalj* = *delj*.

2. 0 glasnici *e*, **E**.

- Vsled II. lepoglasjega pravila glasnico *e* iz začetka le v eni sami besedi nahajamo, in sicer ravno v besedi: *eden*, *en*; da tudi v besedah, ki se iz nje izpeljujejo ali z njo sestavljajo, se ve da. — Kdor piše: *erdec*, *erja*, *erjav*, *erž*, ali pa *rudeč*, *ruja*, *rujav*, *rež* namesto: *rdeč*, *rja*, *rjav*, *rž*, kaže, da glasnici *r* več ne prizna glasnične veljave.
- Glasnica *e* ima takšen glas, kakoršnega je imel cirilov **Е**; p. pletem = **ИТЕМ**.
- Ogerski slovinci *e* tudi govoré za cirilov **Ѣ, Ѥ**: *len*, *senja*, *meh*.
- Za cirilov **А** zdaj e izrekujemo, ki se pa glasi, kakor bi se nekoliko glasnice *i* slišale pred njim: *svet* (**СВѢТ**, heilig); le po tem glasu ločimo to besedo od besede: *svet* (**СВѢТЪ**, Welt), v kateri se hoče *i* za *e* slišati = *svejt*.
- Za cirilovo dvoglasnico **Ѣ** govorimo *é*, za katerim se zlasti po južnem in vshodnem slovenskem *j* glasi: *vém* = **ВѢМ**, *beséda*, *krég*, *vék*, *dléto* i. t. d.
- Glasnica *e* se pogostoma le na pol izrekuje, ali kakor pravimo, na svojem glasu oslabi; imenujemo jo takrat pogloblasnico enako cirilovi **Ѣ**. Stavimo jo tudi tako v začetku, kakor konec besedi, kjer bi se imelo po dvoje, troje, ali več terdih seglasnic sniti; slovenske besede se namreč vsled IV. lepoglasjega pravila ne smejo z dvema terdima seglasnicama ne začniti in ne končavati: *dober*, *rekel*, *nesel*, *sveder*; *igel*, *sester*, *oken*; — *sešiti*, *segnati*, *zežgati*, *segreti*, *seznaniti*, *sestaviti*. — (Nekteri pisatelji pišejo: *sošiti*, *sognati*, *sožgati*, *sogreti*, *soznaniti*, *sostaviti*, torej mesto *e* vtikajo *o*).

Pogloblasnico *e* ranjki Metelko z lastno čerko zaznamljuje (*z*) ter jo pregiblivo imenuje, ker se v končnicah izpahuje, kadar se jim glasnica pridene: *dobri*, *rekla*, *nesli*, *svedra*, *igla*, *sestra*, *okno*. — Prepogosto jo je pa slavni mož stavil, zlasti jo clo treba ni pristavljati čerki *r*: *srce*, *smrt*, ne pa *serce* = *sarce*, *smert* = *sm-rt*. — V dokaz, da je tem in enacim besedam treba *ni*, ker je ne izrekujemo, pišejo nekteri: *serce*, *smert*, Čemu to? Boljše je pač, da *e* izpahnemo.

7. Glasnica *e* nam je v nekterih besedah clo sploh odpadla, in sicer v zlogu *re* za staroslovenski **JE**: *kar* = **КАЖЕ**, *kdor* = **КТОЖЕ**, *ter* = **ТЪЖЕ**, *blagor* = **БЛАГОЖЕ**; vendar se pa še sliši: *vre* = **ОВЪЖЕ**, *nikomre*, *torej* = **ТОЖЕ**.

3. O glasnici i, и, Ы.

1. Tudi glasnici *i*, kadar besedo začenja, radi predstavljamo seglasnico, in sicer *j*, ktera se ji nar bolj prilaga: *jigla*, *jigra*, *jiskati*, *jín*, toda pišemo le: *igla*, *igra*, *iskati*, *in*.
2. Glas *i* je, kar ste cirolovi: **И, Ы**: *piti* = **ПИТИ**, *misel* = **МЫСЕЛ**, *kri* **КРЫ** (kerv).
Cirkev = **ЦРЬКЪВЬ** je nemški besedi: „Kirche“ podobniši, kakor *cerkev*, kakor zdaj sploh pišemo.
3. Glasnico *i* ktereokrat spahujemo, kjer bi jo imeli prav za prav pisati: *sjeti* = *sijati*, *otmem* = *otimem*.

4. O glasnici o, О, Ѡ.

Z glasnico *o* troje glasov strinjamo v govoru; *ozkega*, *srednjega* ali *navadnega* in pa *širokega*, in tudi v pisavi vsakega drugači zaznamljamo, namreč: za navadnjega pišemo *o*, za ozkega *ó*, za širokega *ô*. — *o* pa *ô* sta = **О**, *ó* pa = **Ѡ**.

Da troji glas, ki ga glasnica *o* ima, natančniše ločimo, ga tudi natančniše popišem.

Glasnico, ktero kakor nemci sploh svoj *o* izgovarjamo, navadno ali srednjo imenujemo in zanjo pišemo *o*: *potem*, *od*; — zraven tega glasu imamo Slovenci glas *o*, ki se v izreki glasu *u* bliža, ki se torej višje v ustih izgovarja, od tod ga tudi imenujemo *visocega*; za ta glas pišemo *ó*: *bódem* (bom); — potem pa tudi še imamo glas *o*, ktereга tako izrekamo, da v glasu *a* zatone, in da *ôa* le en glas daste; za ta glas pišemo: *ô*, Metelko pa: **Ѡ**: *bôdem*, *vôda*, kakor da bi pisali: *bôadem*, *vôada*, ali po francozki: *boidem*, *void*. Ta glas pa imenujemo tudi *globocega*, ker ga skorej na ustnem dnu izgovarjamo.

1. Pri glasnici *o* II. lepoglasje pravilo nar manj veljave zadobiva in z njo že več besedi začenjamo.
Po nekterih krajih ji pa tudi seglasnico in sicer *v* predstavljajo: *vogelj*, *vógelj*, *vorati* = *ogenj*, *ogelj*, *orati*; v pisanji ta izreka veljave zadobila ni nikjer.
2. Glasnico *o* kakor tudi glasnico *e* med terde seglasnice vtikamo, da izreko zmehčamo: *sozuti* ali *sezuti* = *szuti*, *soglasnica* ali *seglasnica* = *sglasnica*, *soznaniti* ali *seznaniti* = *sznaniti* i. t. d.
3. Tudi glasnico *o* v zlogih, ki nimajo naglasa, le na pol izgovarjamo: *kupováti*, *kámor*, *prerokováti* i. t. d.
4. Glasnico *o* in *ó* od *ô* v izreki le vselej dobro ločimo, zlasti pri glagolih, ker nam *ó* kaže 3. osebo edinbroja sedanjega časa, *ô* pa 2. osebo edinbroja v velivniku: *prósi*, *prôsi*; *govóri*, *govôri*; *móli*, *môli*; *hódi*, *hódi* i. t. d.

5. O glasnici u, ОУ, ВЪ, ВЬ.

1. Vsled II. lepoglasjega pravila tudi s to glasnico neradi besede začenjamo; predstavljamo ji večidel *v*, reje *j*: *vuk*, *vuhó*, *jutro* = *uk*, *uhó*, *utro*; toda *v* se ne piše, *j* pa je tudi v pisavi veljavno zadobil.
2. Glasnico *u* izgovarjamo sploh za dvoglasnico **ОУ**, velikrat tudi za: **ВЪ, ВЬ**: *uk* = **ОУК**, *zunaj* = **ВЪНЬ**, *duri* **ДВЪРН**, *bruno* **БРЪВЬНО**, *uš* = *veš*, *ulica* = *velica*; — nasproti pa mi za **ОУ** pišemo *ve* v besedi: *žveplo* = **ЖОУПЛО**.
3. Glasnico *u* v zlogih brez naglasa in v zlogih, ktere urno in ojstro izrekujemo, le na pol izgovarjamo: *kožuh*, *trebuh*; — *krüh*, *kùp*, *napùh*, *tù*.
4. Glasnica *u* nam je v nekterih besedah odpadla: *verjem* = *verujem*, *verval* = *veruval* *mrena* = *murena*, *zajtro* = *zajutro*.
5. Po ogersko-slovenskem in po slovenskem jugu zategnjeno glasnico *u* izgovarjamo *ü*, in sicer vselej, kjer nam je *u* koreninjen: *klobük*, *brüno*, *krüha*, *küpiti* i. t. d. — Le v besedi: *mu* (njemu) ne, da jo ločimo od *mi* (meni). — V besedah pa, v kterih *u* za staroslov. glasnico **У** govorimo, se to nikdar ne zgodi: *bluvati*, *dug*, *pun* i. t. d.

V te izreki je naš *u* francozkemu podoben, ki ga vselej *ü* izgovarjajo, zlog *ol* pa *u* neskaljeno izrekajo: *dü*, *mol* (*mou*), *col* (*cou*).

6. O pologlasnici.

1. V stari slovenščini dve pologlasnici nahajamo: **Ъ** in **Ь**; novoslovenščina le enega pozna, ki ga je slavni Metelko s čerko *z* zaznamnjel. — V današnji abecedi nimamo lastne čerke za glasove, ki jih izgovarjamo le na pol ali zamolklo, ampak pišemo tisto, ki se nam prikaže, kadar glas zategnemo, t.j. z naglasom izgovorimo: *dalj*, *pezdir*, *jezik*, *kámor*, *kožuh* = *dalje*, *pezdira*, *jezika*, *kožuha*.
2. Kadar pa pologlasnico stavimo med terde seglasnice, da zlajšamo njih izreko, večidel *e*, pa tudi *o* pišemo: *sóden*, *óken*, *sester*, *seznaniti* ali *soznaniti*.
3. Pologlasnico izgovarjamo in za njo *e* pišemo tudi v zlogih, ki jih urno pa ojstro izrekujemo: *pèkèl*, *vèn*, *pès*, *dèž*, *vès*.

Gledé stareslovenščine torej pologlasnico izgovarjamo:

- a) v zlogih brez naglasa; in sicer:
 - za **Ъ** in **Ь**: *glušec*, *mutec*, *nemec*, *nejevoljen*, *pameten*;
 - za **ОУ**: *varuj*, *golufiv*, *kožuh*, *trebuh*;
 - za **И**: *ali*, *vódi*, *vôdi*, *leteti*, *mi*, *ti*, *si*, *nikoli*;
 - za **Ъ**: *človek* (*človéka*), *oreh* (*oreha*), *senó* (*po séno*);
 - za **Е**: *desnica*, *kamen*;
 - za **А**: *dàlj* (*dalje*), *pàzdír*;

za **O**: kupovati, naznanovati;
za **BI**: bik (bika), jezik (jezika);

b) v zlogih, ki jih urno pa ojestro izrekamo; in sicer:

za **B** in **L**: bezeg, kes, menj, pes, mezda, ves;
za **OY**: jug, kup, napuh, tu;
za **H**: nič, škit;
za **B**: sem, vsem, tem, tem, teh;
za **E**: ter;
za **BI**: dim, miš, sit, kij.

Opomin: Kadar zamolklo, ali pa urno ali ojestro glasnico *zategujemo*, njen glas čisto izgovarjamo: *dán, lán, vás*; — *golufa, kožuha*; — *kúpa, napúha, túkej*; — *niča, škita*; — *človéka, oreha, s temi*; — *kaménje*; — *dalje*; — *díma, jezika, míši, sitega, kija*.

7. O glasnicah,

ki jih je cirilova azbuka imela, nima jih pa naša abeceda.

a) O glasnici P = r.

To glasnico v govorjenji tudi mi še dobro poznamo, v pisanji pa se je nam Slovencom skorej do dobrega pogubila; in sicer menda le po nevednosti ali zanikernosti slovnice, ki njenega bistva niso spoznali. Še clo ranjki Metelko se je dal zapeljati, da je svojo ploglasnico pred *r* vtikal tudi tam, kjer je *r* sam že glasnica; morebiti ga je to motilo, ker je stara slovenščina **Б** za glasnico *r* pisala; toda Metelko je svoj *r* pred *r* stavil: smért za **СМРЪТ**. — Le ogerski Slovenci se še do današnjega dne terdo derže starega. V novejših časih se je je nekaj pisateljev zopet poprijelo, in želeli je, da jo oživimo, torej pišemo: *srce, smrt, rdeč, brv, brdo, brkle, brleti* i. t. d.

b) O glasnici Л = l.

Ta glasnica nam je pa šla popolnoma v zgubo v pisavi in govorjenji, in se ne bo več dala obuditi. Namesto nje zdaj pišemo v začetku besedi *la*: **ЛЪЖА** = *laž*; **ЛЪГАТИ** = *lagati*; sred zloga pa *ol* kar *ou* izgovarjamo: **ДЪЛГЪ** = *dolg*, **ПЪЛНЪ** = *poln*; — ogerski in južni Slovenci in horvatje pa izrekajo *u*: *dug, pun, sunce, suza, put, puh* (polh) i. t. d.

c) O glasnici А = e, a.

Glasnico **А** nam sploh namestuje *e*: **ПАТЬ** = *pet*; pa tudi *a* v nekaterih besedah po nekaterih krajih: **ІАЧМЕН** = *ječmen* = *jačmen*.

d) O glasnici: Ж = ó.

Glej zgorej pri glasnici o.

Opomin 1.: Starislovenci so **А** in **Ж** nosljaje izrekli, t. j. skoz nos izgovarjali, torej se je glasnici vselej tudi glas *n* ali *m* družil. Nam se je ta izreka sploh pozgubila, in sicer že zdavna. V naših nar

starejših spomenikih, ki jih *Brižinske* imenujemo in ki so iz 10. stoletja, so le naslednje besede glasnici nosljajanci ohranile: *sunt, poronso, mogoncka, vuensih*. —

Toda tudi še dandanašnji imamo žive sledi nosljajne izreke; le nji je pripisati,

1. da sploh govorimo: *žvenk, brenk*; na Koroškem pa tudi še: *mesenc (mesec), srenča, srenčati (sreča, srečati), vprenči (vpreči), venč (več), ronka (roka), pont (pot)*;
2. da glagolom na **А** v sedajniku *n* ali *m* pred končnico pridevamo: *zapnem (zapАti), žanjem (žАti), verjamem (verjАti), manem (mАti), pričnem (pričАti)*.
3. da v 1. osebi sedajnikovi govorimo: *am, em, im*, med tem, ko so starislovenci le **Ж** pisali: *pletem (ПЛЕТЖ), delam (ДѢЛАЖ), hvalim (ХВАЛИЖ)*?

Opomin 2.: Nasproti pa so Nemci v sprejetih slovenskih besedah, ki imajo **А** ali **Ж** v sebi, nosljajec ohranili, čeravno smo ga Slovenci že zdavno zgubili: *Kanker (Kokra, КАНКРА), Minkendorf (Mekine, МАК)*. — Tudi v ptujkah, ki imajo *o* ali *a* z *n* združen, smo večkrat nosljajec odvergli in le *ó* pišemo: *Sóča (Sontius, СЖЧА), korotan (ХОРЖТАН, Karantanus), Skogjan (sanct Cancian); škodla (scandela)*.

e) O dvoglasnici Ъ = i.

Za dvoglasnico **Ъ** se v frižinskih spomenikih nahaja: *e, u, ui*, enkrat še clo: *ugi = uji*, pogostoma pa tudi le *i*, kakor tudi dandanašnji sploh govorimo in pišemo: **БЫВЪШИ** = *beusi*, **МЫСЛИТЕ** = *muslíte* = *mislíte*, **МЫ** = *mui* = *mi*, **БЫТИ** = *buiti* = *biti*, **МИЛОСТИВЫ** = *milostivui* = *milostivi*.

B. O seglasnicah.

I. Jezične: l, n, r; lj, nj, rj = Л, Н, Р. ЛН, ПН.

1. Seglasnico *lj* vselej, *l* pa le takrat čisto izrekujemo Slovenci, kadar besedo ali zlog pričanja; — kadar pa besedo ali zlog končava ali pred seglasnico stoji, jo *u* ali *v* izgovarjamo: *log, laž; dal, pel; jolša, poln, stolp*. — Da se v tem z Francozi vjemamo, ki *mol* pišejo, *mu* pa govorijo, je bilo že povedano. —

V nekaterih slovenskih krajih, zlasti po gornjem Kranjskem *l* tudi v začetku besed in zlogov = *u* ali *v* izgovarjajo: *vuka - luká, stava - stala, dava - dala, špeva kobivo napojiva - špela kobilo napojila*. — S tem se na videz Poljakom bližajo; toda niso posnemati v izreki, še manj pa je pri-

pušeno, pisati po izreki,*) ker bi se z nar mečjimi seglasnicami nar terj se spone vklepale jeziku.

2. Seglasnico *l* v besede vtikamo, akoravno je njih korenike nimajo, in sicer za ustnicami, katerim se končnice priklapajo, ki se z *i* pričenjajo: *kaplja* = *kapia*, *lovlja* = *lovja*, *stavlja* = *staviati*, *lomljen* = *lomien*, *trebljen* = *trebien* i. t. d.

Le v besedah: *življenje*, *terpljenje* se nam je *l* sploh nepraviloma vrnil, kakor da bi njuni glagolski debli bili: *živi* —, *terpi* —, in ne *živé* —, *terpé*. — Napak je *l* vtikati, kakor se le po nekterih krajih govori, besedam: *germljenje* = *germeti*, *laglje* = *lagje* = *lažje* = *ložje*, in enakim.

3. Jezičnic pred druge seglasnice v domačih besedah ne stavimo, in še v ptujkah tisti zlog tako predstavljamo, da korenična glasnica med nju stopi: *marmor* za *mramor*, *raka* za *arka*; — Temu pravilu je pripisati, da tudi tistih besed, ki jih iz korenika izpeljemo, — in ki so nam in Nemcom in Latincom lastne, ne govorimo kakor Nemci in Latinci, ampak njih glasove predstavljamo: *brada* = *bart*, *brod* = *furt*, *grad* = *gards*, *vrag* = *vargs*, *zlato* = *gulth*; — *vratiti* = *vertere*, *kratek* = *curtius* = *kurz*, *kriv* = *curvus*, *prase* = *porcus*, *tretji* = *tertius*. —

Temu pravilu besede: *volk*, *stolp* in druge enake nasproti niso, ker je *l* v njih glasnica, tukej pa je govorjenje le od seglasnice *l*.

4. Kdaj seglasnico *n* med odperte zloge vtikamo, glej pri III. lepoglasnem pravilu.
5. Seglasnica *n* pred seboj ne terpi seglasnic: *p* in *k*; — torej jih izpahujemo: *kaniti* = *kapniti*, *stisniti* = *stiskniti*.
6. Seglasnica *r* stoji enekrat za *ž*, in sicer v naslednjih besedah: *morem* = *možem*, *porenem* = *ženem*, *ure* = *vže*, *uboren* = *ubožen*; — in pa za staroslovensko končnico: **ЖЕ**, s katero se vprašavna zaimena v oziravna spreminjajo: *kdor* = **КТОЖЕ**, *nikdor* = *nikdože*, *nikdar* = *nikdaže*, *ter* = *teže*; — potem pa tudi še za *j*: *nar* = *naj*; — za *v*: *po-reslo* = *poveslo*; — za *l*: *kričati* = *klicati*.
7. Končna seglasnica *r* nam je v besedi: *brat* = *bratr* = *fratr* odpadla; poverne se pa v besedah, ktere iz nje izpeljemo: *bratern*, *bratran*, *bratranec*, *bratrija*.

II. Zobne: d, t = Д, Т.

1. Zobne seglasnice se mnogo spreminjajo, in sicer:

- a) *d* v *j* in *t* v *č* skorej vselej, kadar k njim končnica pristopi, ktera se z glasnico *i* za-

*) Želeti je, da bi jeli *t* povsod čisto in neskaljeno izgovarjati in jugoslovenskim bratom blizati se.

čenja, ki pa potem odpada: *seja* = *sedia*, *prodaja* = *prodadia*, *meja* = *media*, *graja* = *gradia*, *vsajati* = *vsadiati*, *glajen* = *gladien*, *rojen* = *rodien*, *mlajši* = *mladiši*; — *piča* = *pitja*, *plačati* = *platiati*, *galačian* = *galatian*, *korinčan* = *korintian* i. t. d. — Le v malo besedah ta spremen pa vender tudi *i* opuščamo: *osramoten* = *osramotien*, *zmoten* = *zmotien*, *budenje* = *budienje*, *obogaten* = *obogatien*.

Glasnici *st* se pred *i* obé spreminjate in sicer *s* = *š*, *t* pa = *č*: *goščava* = *gostiava*, *puščava* = *pustiava*, *tašča* = *tastia* i. t. d. Po gorenjem Kranjskem pa večidel, toda nepraviloma *č* izpuščajo in za *st* le samo *š* govoré: *pušava* i. t. d.

- b) *d* in *t* v *s* pred nedoločivno glagolsko končnico *ti*: *jesti* = *jediti*, *plesti* = *pletti* i. t. d. Ravno tako tudi v naslednjih besedah, katerim potem še vezivni *e* odpada: *boste* = *bodete*, *jeste* = *jedete*, *gresta* = *gredeta*, *vesta* = *vedeta*; — še clo pred *l* v nekterih besedah: *gosli* = *godli*, *preslica* = *predlica*, *jasli* = *jadli*.

O p o m i n: Po nekterih krajih namesto *t* izrekajo *k*, zlasti v neslednjih besedah: *leden* = *teden*, *knalo* = *tnalo*; — končni *d* pa *s* (angleški *th*): *ras*, *hus*, *medves*, *gospos* = *rad*, *hud*, *medved*, *gospod*; — *d* in *t* za *h*: *hkati* = *tkati*, *slahčica* = *sladčica*. Teh izrek v pisanji ne porajamo in praviloma pišemo *d* in *t*. — Napak je, govoriti in pisati: *koželj* namesto *kodelj*, pa se vender godi. Staroslovensko besedo: **ДѢЛТИ** govorimo in pišemo: *hči*.

2. Zobni seglasnici *d* in *t* izpahujemo; in sicer:

- a) pred *n* v končnici *-niti* = *noti*: *veniti* = *vedniti*, *verniti* = *vertniti*, *brezen* = *brezden*, *pozen* = *pozden*, *pazen* = *prazden*.
- b) pred *m*: *vem* = *vedem*, *dam* = *dadem*, *jem* = *jedem*.
- c) pred končnicama *ski*, *stvo*: *gosposka* = *gospod-ska*, *bogastvo* = *bogatstvo*;
- d) pred *l*, končnico preteklega priložaja, toda le po izhodnih in južnih krajih: *plel* = *pletel*, *bol* = *bodel*, *jela* = *jedla* i. t. d. — pa tudi v besedah: *omelo* = *ometlo* (*metla*), *selo* = *sedlo*. — Po Koroškem pa nasproti pred *l* še radi *d* stavijo in govoré: *kridlo* = *krilo*, *motovidlo* = *motovilo*, *šidlo* = *šilo*, *plačidlo* = *plačilo*, *kresadlo* = *kresalo*.

3. Seglasnico *t* in *d* vtikamo, kadar se kak *sikavcec* z *r* snide: *stršen* = *sršen*, *mezdra* = *mezra*, kakor v greščini: *ардог* = *аргог*.

III. Ustnične: b, m, p, v, f = Б, М, П, В, Ф.

1. Vsled VI. lepoglasnega pravila za temi seglasnicami *l* vtikamo: *trebljen* = *trebien*, *spremljen* = *spremien*, *kopljem* = *kopiam*. — Glej tudi pri čerki *l*, 2.

2. Ustnični seglasnici *p* in *v* izpahujemo, in sicer:

a) *p* pred končnico *-niti* = *-noti*: *počniti* (čep), *kaniti* (kap), *treniti* (trep), *vkleniti* (klep), *vščeniti* (všcep);

b) *v* pa:

1) pred *l*: *lat* = *vlat*, *las* = *vlas*, *lakno* = *vlakno*, *lah* = *vlah*, *last* = *vlast*, *nalašč* = *navlašč*, *razleči* = *razvleči*;

2) pred predlogom *z*, ki ga stavimo namest: *vz*: *zbuditi* = *vzbuditi*, *zhajati* (*shajati*) = *vzhajati*, *zdihati* = *vzdihati*. — Truber in Schönleben sta še pisala: *vzdihati*, *vzhajati*.

3) za predlogom *ob*: *oblak* = *obvlak*, *obezati* = *obvezati*, *oblast* = *obvlast*;

4) v naslednjih besedah: *že* = *vže*, *pleti* = *plevti* (plevem), *žito* = *žvito* (živ, živeti), *boštvo* = *vboštvo*, *storiti* = *stvriti*, *hoja* = *vhoja*, *digniti* = *dvigniti*.

3. Pred *b* namest *n* stavimo *m* za lepoglasja voljo: *bramba* (braniti), *hramba* (hraniti), *prememba* (premeniti).

4. *m* premenujemo z *b* v besedi: *mravljinec* = *bravljinec*; v pa z *r* v besedi: *poveslo* = *poreslo*.

5. O čerki *f*:

a) Čerka *f* ni slovenska, ker njenega glasu ne pozna jezik naš, torej jo pišemo le v ptujkah, v katerih se je ne moremo ogniti: *fant*, *štetn*, *Filip*, *Štefan*; večidel se je lahko ognemo, ter namest nje pišemo in govorimo *b* ali *p*: *basati*, (*fassen*), *baklja* (*Fackel*), *beršt* (*Frist*), *birma* (*Firmatio*), *pogača* (menda iz laške: *foccacia*), *šepanja vas* (*Štefandsdorf*), *pila* (*Feile*). —

V domačih besedah ta glas le takrat nahajamo, ko hočemo v njih posnemati glas, ki se nam zdi slišati ga, kadar kaj vidimo delati, ali kterelega kaka reč dela: *ferfoleti*, *frača*.

b) Kakor si Slovenec glas *f* v ptujkah, bodi si v nemških, bodi si v latinskih ali greških z *b* nadomestuje, ravno tako tudi Nemci nasproti naš *b* s svojim *f* zaznamljajo, kadar si hočejo slovenske besede po svojem ustrojiti: *Veldes* (Feldes) = *Bled*, *Feistritz* = *Bistrica*, *Safniz* = *Žabnica*, *Treffen* = *Trebnje*, *Reifnitz* = *Ribnica*, *Förlach* = *Borovlje*, *Friesach* = *v Brežah*, *Villach* = *Belak*, *Vellach* = *v Belah*; — v časih, toda malo-kde, za naš *b* svoj *w* pišejo: *Werd* = *Berdo*.

IV. Goltnice: *g*, *h*, *k* = Γ, X, K.

V. Sikavce: *z*, *s*, *c* = 3, C, II.

VI. Šumeče: *ž*, *š*, *č* = —, III, U.

Te troje seglasnice so v te zvezi med seboj, da se goltne v sikavce in šumeče, sikavce pa v šumeče

pogostoma spreminjajo; in sicer, kadar besede iz korenin speljujemo vselej, kadar jih pa sklanjamo, le semtertje. — To je sploh od njih pomniti, naslednje pa:

b) posamesno.

IV. O goltnicah.

1. Goltnice se v sikavce spreminjajo:

a) v imenih: *k* v *c* pred končnico *i*: *otroci*, *otročih* (*otrok*), *v roci* (*roka*), *v Loci* (*Loka*);

b) v prilogih vse goltnice pred končnicami: *i*, *ih*, *im*, *em*, *ega*, *emu*: *druzi*, *druzih*, *druzim*, *druzem*, *druzega*, *druzemu*; ravno tako: *gluh*: *glusi*, *glusih* i. t. d. — *tak*: *tacih*, *tacem*, *tacega* i. t. d.

c) pri glagolih prvega reda v velivniku pred i goltnici *g* in *k*: *strezi* (*streg-*), *seči* (*sek-*), *sezi* (*seg-*), *peči* (*pek-*), *striži* (*strig-*) i. t. d.

2. Goltnice se v šumeče spreminjajo; in sicer vsaka v svojo sorodno:

a) v imenih, prilogih in glagolih, kadar jih iz korenin s končnico, ki jo i ali **h** (e) odpira, izpeljujemo: *meča* (*mekia*), *straža* (*stragia*), *seča* (*sekia*), *duša* (*duhia*), *stežaj* (*stegaj*); — *strežen* (*streg-*) *strašen* (*strah*), *ročen* (*roka*); — *učiti* (*uk*), *služiti* (*slug-*) *sušiti* (*suh-*), *močiti* (*mok*), *množiti* (*mnog*) i. t. d.

b) v imenih, in glagolih pred končnico, ki jo *e* začenja: *človek* = *človeče*, *oko* = *očesa*, *uho* = *ušesa*; — *rek-*, *rečen*, *strig-*, *strižen*, *pek-*, *pečen*, *seg-*, *sežen*, *gluh-*, *glušeti*, *dih-*, *dišeti*.

c) V glagolih petega razreda v sedanjem času, in potem pišemo in govorimo namest *a* vselej *e*: *pih* = *pišem* (*piham*), *skak* = *skačem* (*skakam*).

d) Goltnici *g* in *k*, kadar se v glagolskem nedoločivniku s končnico *ti* snidete, in bi imeli govoriti in pisati: *-gti*, *-kti*, namesto *gt* in *kt* pišemo in govorimo *č*: *reči* (*rekti*), *moči* (*mogti*), *peči* (*pekti*), *striči* (*strigti*), *seči* (*sekti*) i. t. d. — Le nevedneži pišejo ali govoré: *rečti*, *močti*, *pečti*; —

e) pred glasnico **h** v glagolski končnici **hth**, ki je nedoločivna končnica glagolov tretjega razreda; in takrat pišemo za **hth** = *ati*; za družimi seglasnicami pa vselej le *eti*: *kričati* (*krik-hti*), *mežati* (*meg-hti*), *kličati* (*klek-hti*) i. t. d. — Le v gori omenjenih glagolih: *glušeti*, *dišeti* se še sliši: *eti*.

3. Goltnici *g* in *k* se v *h* spreminjate:

a) pred končnico *ek*: *gek*, *kek* = *hek*: *mehek* (*mek-*) *lahek* (*lag-*), *noht* (*noget*); — Rezijani, pa tudi Loški, Idrijski, Vipavski hribovci in Tominci pa tudi Korošci *g* tako izgovarjajo, da se glasu

h skoraj približuje; *g* se v *h* utopi: *dolk* = *dolg*, *gora* = *hora*, *hospod* = *gospod*, *lepeha* = *lepega* i. t. d. — V pisanji te izreke ne smemo porajati;

- b) v predlogu *k*, kadar za njim nahaja beseda, ki se tudi s *k* začneja: *h* komu = *k* komu, *h* krati = *k* krati, *laket* = *lahti*.
- c) Zapomni si še naslednje besede o goltničnem spremenu: *pláč* = *plahta*, *srajca* = *srakica* = *sračica*, *ščit* = *škit*, *nišče* = *nihče* = *nikto*, *što* = *kto*.

Čuditi se je, da se nam je beseda *kaj* nespremenjena ohranila, med tem, ko so si jo vsi naši bližnji bratje v ča ali što prestrojili. Od tod nekteri slovenščino v troja podnarečja delé in slovence imenujejo ali: *kajkovce* ali *čakovce* ali pa *štokavce*.

4. Goltnico *k* izpahujemo:

pred končnico *-ni* (*-noti*): *stisniti* (*stisk-*), *prasniti* (*prask-*), *bersniti* (*bersk-*), *blisniti* (*blisk-*).

V. O sikavcah.

1. Sikavce se spreminjajo v šumeče:

- a) pred končnicami, ki jih *i*, *j* ali ploglasnica *l* = *e* začneja: *maža* = *mazia*, *griza* = *grizia*, *vožen* = *vozien*, *nošen* = *nosien*; *ptičji* (*ptica*), *oserče* (*serce*), *solnčen* (*solnce*), *serčen* (*serce*) i. t. d.
- b) še clo v zlogih, v katerih sicer *i* ali *j* stoji, pa ne koj za sikavco, ampak jo ali *l* ali *n* loči: *pošljem* (*poslati*), *premišljevati* (*misli*), *vožnja* (*voziti*), tako tudi: *ž* njim = *z* njim, *čež-nj* = *čez-nj* = *čez-i*.

2. Sikavco *s* med *bt* in *pt* v glagolskem nedoločivniku 1. razreda vtikamo, da terdi seglasnici zmehčamo: *zebsti* (*zebti*), *tepsti* (*tepti*), *skubsti* (*skubti*) i. t. d.

3. Namest *z* pišemo *s* v naslednjih besedah: *povesmo* (*vez-*), *poreslo* (*rez-*), *veslo* (*vez-*), *maslo* (*maz-*), *čreslo* (*črez-*).

4. Za sikavco *c* končnice *om*, *oma*, *ov*, *ovati* v nekterih krajih govorijo in nekteri pisatelji tudi pišejo: *em*, *ema*, *ev*: *koncem*, *loncema*, *stricev*, *klicevati* i. t. d.

VI. O šumečih.

1. V zlogih, v katerih se čr ali žr snidete, v nekterih krajih *r* izpahujejo: *čeda* (*čreda*), *čevlj* (*črevlj*), *češnja* (*črešnja*), *čez* (*črez*), *žebé* (*žrebé*).

2. Za šumečimi seglasnicami namest *o* pišemo *e*, in sicer:

- a) v imenskih končnicah: *om*, *oma*, *ov*: *nožem*, *možema*, *košev*, *gričev* i. t. d.
- b) v prilogih za srednji spol: *rdeče*, *naše*;
- c) v glagolski končnici: *ovati*: *prenaševati*, *ma-deževati*.
- d) Za šumečimi seglasnicami v tretjem glagolskem razredu za stari **ETH** vselej pišemo in govorimo *ati*, za družimi seglasnicami pa vselej *eti*: *slišati*, *kričati*, *mežati*; — *letéti*, *sedeti*, *moléti* i. t. d.
- e) Za šumečimi seglasnicami v glagolih 5. razreda namest veznice *a* pišemo in govorimo *e*: *iščem* (*iskam*), *iščeš*, *išče* *ižčeva* i. t. d.

O seglasnici *j*.

Nekteri jo ustničnim, nekteri pa in med temi tudi Miklosich šumečim seglasnicam prištevajo.

- To seglasnico glasnicam, ki bi imele besede pričenjati, radi predstavljamo: *jabelko*, *jadro*, *javor*, *jelen*, *jeden*, *jigla*, *jutro*.
- Seglasnica *j* odperte zloge pogostoma maši: *da-jati*, *vejem*, *pojem*, *nalijati*, *nabijati*, *kujem*.
- Glasnica *i* se nam v *j* skerči v domačih besedah kadar bi se imela za: *a*, *e*, *i*, *u* glasiti in tudi v ptujkah, ki imajo dvoglasnico *ai* (*ei*, *eu*): *naj-dem* (*naidem*), *prejdem* (*preide*), *podertai* (*podertij*), *ujdem* (*uide*); — *Švajca* (*Schweiz*), *Majna* (*Main*, *reka*).
- Ravno tako se *i* preliva v *j* pred končnico en glagolskega terpivnega priložaja v zlogih *li*, *ni*, *ri*: *voljen* (*volien*), *dvignjen* (*dvignien*), *vdarjen* (*vdarien*).
- S seglasnico *j* tisti *l*, ki ga za ustnicami *b*, *p*, *m*, radi vtikamo, mehčaje družimo in potem namest veznice *a* govorimo in pišemo *e*: *gibljem* (*gibam*), *tipljem* (*tipam*).
- Seglasnico *j* izpahujemo, zlasti kadar bi se jih imelo po dvoje sniti: *glaji* (*gladji*, *glajji*), *gerji* (*gerdji*, *gerjji*), *raji* (*radji*, *rajji*); — *glajen* (*gladien*, *glajjen*, *glajjen*), *točen* (*točien*, *točjen*).
- Za seglasnico *j* kakor za šumečimi namesto končnic: *om*, *oma*, *ov*; *o*; *ovati* — govorimo in pišemo: *em*, *ema*, *ev*; *e*; *evati*; — ravno tako v sedajniku 5. razreda za vtaknjanim *lj* namest veznice *a* pišemo *e*: *pastirjem*, *mesarjema*, *tesarjev*; *moje tvoje svoje*; *kraljevati*, *bojevati se*; *tipljem*, *giblješ*, *spremlje* i. t. d.
- Pred seglasnico *j* se: *t*, *g*, *h*, *k*, *z*, *s*, *c* v svoje sorodnice preminjajo: *teleče* (*teletje*), *okrožje* (*okrog*), *sušje* (*suh*), *stročje* (*strok*), *višje* (*vis*), *nižje* (*niz*), *račje* (*raca*), *oserče* (*serce*).

Zdaj pa pojdi moj prvi jezikoslovni spis po svetu z edino serčno željo, s katero sem te spisoval, da komu, zlasti šolski slov. mladeži, pripomoreš, temeljitejše zučiti se slovenskega jezika. Ako ta poglobitni svoj namen dosežeš in v kom vnameš ljubezen do milega in prelepega maternega jezika in naroda slovenskega, je tudi pisatelj svoj namen dosegel in bo

mu v serčno veselje in edino plačilo za njegov trud; se ti je pa kakoršna pomota koli vrinila, mu bodo jezikoslovci veliko ljubav skazali, ako mu jo popravijo, pa tudi, da mu njega nepopolnosti naznanijo ter povedó, kako bi se dalo izvrstneje govoriti o glasoslovji slovenskega jezika.

Z Bogom.

Anton Lézar,

učitelj veroznanstva in slov. jezika
na c. k. nižji realki.

V Ljubljani sv. Janeza Nepomučana dan 1861.

Jahres-Bericht

der kaiserlichen königlichen Unter- Realschule in Laibach

für das Schuljahr 1860—61.

Erstattet von dem Direktor der Anstalt
Rudolf Schnedar.

I. C h r o n i k.

Durch die Inslebensrufung der österreichischen Realschulen im Jahre 1851 wurde einem allgemein gefühlten Bedürfnisse nach solchen öffentlichen Unterrichtsanstalten Abhilfe getroffen, in welchen jener Theil der Bevölkerung, dem die Pflege und die Ausübung der industriellen Gewerbe obliegt, die nöthige allgemeine und technische Bildung erlangen kann.

In Folge a. h. Verordnung vom 2. März 1851 ist die Errichtung von Realschulen in den Hauptstädten mehrerer Kronländer unter der Bedingung bewilligt worden, daß die Lokalitäten von den Gemeinden hergestellt, die Kosten für die Erhaltung der Realschulen, für den Ankauf der nöthigen Lehrmittel, für die Besoldung der Dienerschaft aus Gemeindefonden und aus den laufenden Interessen eines, von dem jährlich einlangenden halben Schulgelde und den Aufnahmetagen, zu bildenden Lokalfondes bestritten werden. Die Besoldung der neu anzustellenden Lehrkräfte wurde vorläufig aus dem Studienfonde bewilliget.

Den sprechendsten Beweis für die Wichtigkeit dieses Institutes gewerblicher Unterrichtsanstalten biethet die That- sache, daß in der kürzesten Zeit nicht bloß in den Provinzial- hauptstädten, sondern auch in vielen kleineren Provinzialstädten Realschulen gegründet wurden. Mit dem lobenswerthesten Eifer, mit Ueberwindung gewaltiger Hindernisse, mit Hintanzetzung anderer Interessen und Darbringung bedeutender Geldopfer haben einzelne Gemeinden derartige Schulen errichtet, sie in zweckmäßigen Gebäuden unterbracht, mit den erforderlichen Mitteln ausgestattet, und für deren Erweiterung gesorgt. Keine dieser Gemeinden dürfte ihre Mühen und Ausgaben zu bedauern haben, indem die segensreichen Resultate dieser Schulen und das Bewußtsein ein dauerndes Denkmal für die geistige Wohlfahrt ihrer Jugend, ein vortreffliches Mittel zur Beförderung industrieller und gewerblicher Bildung geschaffen zu haben, den schönsten Lohn darbieten.

Auch die Laibacher dreiklassige Unterrealschule entstand schon im Jahre 1852 aus den ehemaligen vierten Normal- klassen, und hat sich die Gemeinde zur Erfüllung der obigen Bedingungen verpflichtet.

Die Realschule wurde in dem ständischen Schulgebäude, in welchem sich bereits das von mehr als 600 Schülern besuchte

Gymnasium, die noch stärker frequentirte Normalschule, das Museum, die Studienbibliothek und die Musikschule befanden, nur mühselig unterbracht. Die ihr zugewiesenen Schulräumlichkeiten bestehen: aus drei Schulzimmern, zwei Zeichnungs- zimmern, einem daranstoßenden Zimmer und zwei kleinen unbeheizbaren Kabinetten, aus einem physikalischen Kabinete, einer Kanzlei und einer nicht heizbaren ebenerdigen Räumlichkeit, welche als Laboratorium benützt werden sollte, worin aber, auf ausdrückliches Verbot der früheren krainischen Stände, die für die Herrichtung zu einem Laboratorium nöthigen Umbauten nicht vorgenommen werden durften, so daß die Schule seit ihres neunjährigen Bestehens kein Laboratorium zur Benützung hat. Für diese Räumlichkeiten, die allenfalls nur bis zur Ausmittlung zweckentsprechenderer hätten benützt werden sollen, entrichtet die Gemeinde keinen Miethzins oder eine sonstige Vergütung.

Abgesehen davon, daß das Zusammensein verschiedener Unterrichtsanstalten in einem Gebäude seine Schattenseiten hat, so sind die der Realschule angehörigen Räumlichkeiten in ver- schiedenen Stockwerken gelegen, die Zeichenzimmer für die Er- theilung eines allgemeinen Unterrichtes nicht geeignet, und die Kabinete für die Unterbringung der Lehrmittel unzureichend.

Für die ersten Anschaffungen an Einrichtungsstücken und Lehrmitteln bewilligte die Gemeinde 2100 fl. öst. W., und für die Deckung der übrigen Bedürfnisse die jährliche Pauschal- summe von 630 fl. öst. W. Die Benützung der ersteren Summe hätte zur fruchtbringenden Ertheilung des Unterrichtes allfölgelig stattfinden sollen, allein die Verwendung derselben zog sich in eine Reihe von Jahren fort.

Von der jährlichen Pauschalsumme pr. 630 fl. waren zu decken: die Schuldienerlöhning mit . . . 226 fl. 80 kr.
des Schuldieners Quartier-, Licht- und Holz-
pauischale mit . . . 75 „ 60 „
der Holzbedarf im Mittel mit . . . 147 „ 20 „
die Drucklegung des Programms im Mittel mit 126 „ — „
der Ankauf von Prämien im Mittel mit . . 40 „ — „

Summe 615 fl. 60 kr.,

ferner alle Drucksorten, alle Erfordernisse für die Kanzlei, für Unterrichtszwecke, für die Beleuchtung der Schulräumlichkeiten,

für Vervollständigung der Lehrmittelsammlungen u. dgl. m. Die Summe der wenigen obigen Posten zeigt zu Genüge die Unzulänglichkeit der festgesetzt gewesenen Pauschalsumme, und es ist begreiflich, daß dieselbe jährlich bedeutend überschritten werden mußte, selbst wenn man auf die weitere Vermehrung der Lehrmittelsammlungen keine Rücksicht nimmt, und eine zweckmäßige Anlage derartige Sammlungen, wie sie zur Ertheilung eines gedeihlichen Unterrichtes an Realschulen vorhanden sein müssen, war unter solchen Umständen nicht möglich; woher es denn auch geschah, daß einzelne Sammlungen noch sehr unvollständig sind, und andere bis vor Jahresfrist gar nicht angelegt waren.

Als natürliche Folge solch halber Maßregeln und mehrerer anderer Unzulänglichkeiten mußte der Besuch der Schule abnehmen, und konnten die Erfolge derselben mit denen anderer Anstalten in keine Parallelen gestellt werden. Und doch würde auch diese Anstalt ihrem Zwecke vollkommen entsprochen und sich eines würdigen Vertrauens zu erfreuen haben, wenn sie in passenden Räumlichkeiten unterbracht, entsprechend ausgerüstet und von anderen Uebelständen befreit worden wäre.

Im Interesse der Schule sah sich der Berichterstatter, bei der Uebernahme der Leitung dieser Anstalt mit dem Beginne des abgelaufenen Schuljahres, zunächst veranlaßt, die Gemeinde auf die Unzulänglichkeit der festgesetzten Pauschalsumme, auf die Unzweckmäßigkeit der Schulräumlichkeiten und die daraus resultirenden nachtheiligen Folgen aufmerksam zu machen; er beantragte eine Vermehrung der Dotation für die Beschaffung von Lehrmitteln und anderer Schulerfordernisse, und muß sich anerkennend über die Bereitwilligkeit aussprechen, mit welcher der löbl. Gemeinderath auf seine Anträge einging. Zur theilweisen Deckung der jetzigen höheren Ausgaben der Gemeinde bewilligte die hohe k. l. Landesregierung die Benützung der laufenden Realschulfondsinteressen, und zur Beschaffung der nothwendigsten Lehrmitteln und Kabineteinrichtungsfürde, die seit der Gründung des Fonds angesammelten und unbenützt gebliebenen Interessen im Betrage von 1216 fl. 20 1/2 kr. öst. W. Dadurch war die Möglichkeit geboten, durch allfällige Vermehrung der Lehrmittel den Unterricht zu kräftigen, und durch nachträgliche weitere Ankäufe die Sammlungen zu vervollständigen.

Weniger glücklich waren die Erfolge des Berichterstatters in Betreff der wünschenswerten Aenderungen hinsichtlich der Schulkalitäten, welche sich bei der Erweiterung der dreiklassigen Unterrealschule zu einer sechsklassigen Oberrealschule mit dem geringsten Kostenaufwande hätten herzustellen lassen.

Schon mit dem Erlaße der hohen k. l. Landesregierung vom 4. April 1856, Z. 5192, wurde der Magistrat aufgefordert, die Errichtung der Oberrealschule zu veranlassen. Der Gemeinderath hat in der Sitzung vom 27. Mai 1856 die Nothwendigkeit und Zweckmäßigkeit der Oberrealschule anerkannt, zugleich aber die Unvermögenheit der mit einem Passivstande von 13000 fl. belasteten Communal-Kasse zur Herstellung der erforderlichen Lokalitäten, Einrichtungen und Lehrmitteln ausgesprochen, und es wurde dieser Ausspruch mittelst hoher Statthaltereiverordnung vom 6. Oktober 1856, Z. 17748, mit dem Beifügen zur Kenntniß genommen, daß man seiner Zeit einen befriedigenderen Bericht erwarte. Von jenem Augenblicke an ruhte die Realschulanlage, bis der Gemeinderath in der Sitzung vom 3. August 1860 aus eigenem Antriebe und in der Ueberzeugung, daß die Fortdauer der Stagnation zum gänzlichen Verderben führen müsse, den Beschluß faßte, daß die Oberrealschule für Krain in Laibach, vom Schuljahre 1861/2 angefangen successive vollständig ins Leben zu rufen, in ihrem

Entstehen als Landesanstalt zu behandeln und dafür die allerhöchste Genehmigung zu erbitten sei.

Während derselben Zeit stieg der Communal-Kassendstand von 13000 fl. Passiva auf ungefähr 26000 fl. Activa.

In Anregung des Berichterstatters wurde unter seiner Beiziehung ein Comité von mehreren Gemeinderäthen gebildet, welchem die Aufgabe oblag, die für die Oberrealschule erforderlichen Lokalitäten, oder ein für die Unterbringung der Realschule brauchbares Gebäude auszumitteln, die weiteren Erhebungen zu pflegen, und bei dem Gemeinderathe die diesbezüglichen Anträge zu stellen.

Nachdem das Comité so glücklich war, ein Gebäude aufzufinden, welches durch Adoptirung mit einem weit geringeren Kostenaufwande als ein Neubau herzustellen sein wird, zur zweckmäßigen Unterbringung der ganzen Realschule sich geeignet hätte, und seine Anträge in dem Gemeinderathe vorbrachte, fiel das Projekt mit nur einer Stimme überstimmt aus dem Grunde durch, weil sich der alte Gemeinderath in seiner letzten Verathungssitzung nicht mehr für berechtigt hielt, einen so wichtigen Gegenstand zum Abschluß zu bringen.

In der am dritten Juni d. J. abgehaltenen Gemeinderathssitzung wurde ein Antrag des Herrn Bürgermeisters wegen Einführung des 1. Jahrganges der Oberrealschule der Schulsektion zur Berichterstattung überwiesen, und dieselbe zugleich ermächtigt, beliebige Vertrauensmänner der Verathung beizuziehen.

Auch der Berichterstatter wurde eingeladen, bei der am 7. Juni d. J. stattgehabten Comitésitzung als Vertrauensmann mitzuwirken, er kennt daher den Vorgang der gepflogenen Verhandlungen um so genauer, als er eifrigst bestrebt war, die von ihm gewünschten Aufklärungen zu geben, irrige Ansichten über den Zweck, die Organisation und die ausgesprochenen Befürchtungen hinsichtlich des Fortbestandes der Schule zu beseitigen, weshalb es ihm sehr befremden mußte, in dem am 17. Juni d. J. dem Gemeinderathe vorgelegten Referate, einen anderen Ideengang ausgesprochen zu finden.

Beilagenswert, und für die Realschule mit keinen erfreulichen Ansichten verknüpft erscheint der Umstand, daß ein derartiges Referat und dessen kräftigste Unterstützung von zwei Herrn Gemeinderäthen ausging, die selbst Männer der Wissenschaft sind; anderseits muß zur vollen Anerkennung des übrigen Gemeinderathes erwähnt werden, daß viele Mitglieder desselben, von der Wichtigkeit des Gegenstandes durchdrungen, mit lobenswerthen Eifer und mit Ausdauer die Errichtung der Oberrealschule befürworteten.

Auf ein Kriterium des Referates und der weiteren Unterstützungsgünde desselben einzugehen, kann nicht Gegenstand dieses Aufsatze sein, und wird sich der Berichterstatter einfach darauf beschränken weiter unten einige Parallelen zwischen der Laibacher und den Realschulen einiger anderer Orte zu ziehen.

Obwohl das ausgezeichnete Referat, wie daselbe von einem Herrn Gemeinderath genannt wurde, allein schon ausreichend war, das Projekt neuerdings fallen zu machen, so trat denn doch die ganze Angelegenheit in ein anderes Stadium durch das spätere Eintreffen einer h. Staatsministerial-Entscheidung, über das Einschreiten des früheren Gemeinderathes um Erklärung der zu aktivirenden Oberrealschule als Landesanstalt und Befreiung der Lehrergehalte aus dem Staatsschatze.

Die angeforderte Klärung der Bezüge für die neu anzustellenden Lehrkräfte aus dem Studienfonde wurde an die Bedingungen geknüpft, daß erstlich genau nachgewiesen werde, die dermalige Unterrealschule in Laibach reiche in Verbindung mit den benachbarten Oberrealschulen in Graz, Klagenfurt und

Görz zur Befriedigung der gewerblichen und industriellen Bedürfnisse nicht aus, um der Industrie dieses Kronlandes, wie es wünschenswert erscheine, einen höhern Aufschwung zu verleihen, und daß ferner die Vorfrage über die vom Lande zu übernehmenden Kosten absolut noch früher gelöst werden müsse.

Darauf wurde einhellig der Beschluß gefaßt, an den Landesauschuß ein Gesuch zu richten, worin um die sogleiche Aktivierung der Oberrealschule als Landesanstalt gebeten und zugleich die Zusicherung für ein Drittel der Kosten von Seite der Gemeinde abgegeben werden soll.

Uebersichts-Tabelle

für die Schülerzahl an verschiedenen Realschulen.

Drt	Schuljahr	Klasse	Traten ein	Verblieben am Schluß
Laibach	1853	I.	122	98
		II.	49	41
		III.	33	204 30 169
	1854	I.	99	91
		II.	68	62
		III.	32	199 28 181
	1855	I.	101	83
		II.	55	43
		III.	40	196 36 162
"	1856	I.	89	83
		II.	47	43
		III.	31	167 29 155
"	1857	I.	87	75
		II.	57	55
		III.	26	170 26 156
"	1858	I.	81	72
		II.	52	43
		III.	36	169 26 141
"	1859	I.	68	65
		II.	51	49
		III.	34	153 22 136
"	1860	I.	85	74
		II.	47	43
		III.	34	166 30 147
"	1861	I.	70	63
		II.	43	35
		III.	33	146 27 125
Agram	1857	I.	69	54
		II.	31	30
		III.	19	110 19 103
	1858	I.	53	53
		II.	41	35
		III.	20	114 20 108
Görz	1857	I.	—	58
		II.	—	29
		III.	—	18 105

Ort	Schuljahr	Klasse	Traten ein		Verblieben am Schluß	
Görz	1858	I.	82		72	
		II.	43		36	
		III.	21	146	21	129
Innsbruck	1854	I.	68		55	
		II.	29		24	
		III.	21	118	18	97
"	1856	I.	73		64	
		II.	45		35	
		III.	19		18	
1. Cl. D. R.	IV.	11	148	9	126	
Kaschau	1859	I.	—		54	
		II.	—		48	
		III.	—	—	25	127
"	1860	I.	69		60	
		II.	41		41	
		III.	33		33	
1. Cl. D. R.	IV.	20	163	20	154	
Kafonitz	1856	I.	66		63	
		II.	34		31	
		III.	38	138	38	132
Ob. R.	}	IV.	36		33	
		V.	25		23	
		VI.	17	78	16	72
"	1857	I.	68		65	
		II.	46		45	
		III.	26	140	25	135
Ob. R.	}	IV.	45		54	
		V.	33		30	
		VI.	21	99	19	103

Eine nähere Beachtung der vorstehenden Tabelle, welche noch bedeutend erweitert werden könnte, zeigt zunächst, wie auch in Laibach die Wichtigkeit der Realschule erkannt wurde, und zu welchen erfreulichen Erwartungen der ursprüngliche Besuch der Schule berechtigte. Die Zahl der im Eröffnungsjahre 1853 eingetretenen Schüler belief sich auf 204, welche Zahl von der vollständigen Oberrealschule zu Kafonitz nur wenig überschritten wird, und von mehreren anderen Oberrealschulen kaum erreicht werden dürfte. Die große Anzahl von 122 Schülern der ersten Klasse berechtigte schon damals, diese Klasse in zwei Parallelabtheilungen zu zerlegen, und es erfreuten sich nur wenige österreichische Realschulen bei ihrer Eröffnung eines so starken oder stärkeren Zuspruches.

Zu welcher Blüthe müßte die Laibacher Realschule bis nun gelangt sein, wenn ihr von Seite der Gemeinde eine würdige Beachtung zu Theil geworden wäre, wenn man für die Bervollständigung derselben gesorgt und die ihr anhaftenden

Gebrechen beseitigt hätte. Die in den späteren Jahren nahezu regelmäßige Abnahme der Schülerzahl, die während der Schulzeit stattgehabten bedeutenden Austritte, sind die sprechendsten Beweise für die mangelhafte Einrichtung der bestehenden Schule und für das Bedürfnis der Oberrealschule. So manche Eltern ließen ihre Söhne nicht an der Realschule einschreiben, weil sie in Laibach keine Aussicht für ihre weitere Ausbildung haben, und ihnen die Mittel abgehen ihre Kinder nach absolvirter Unterrealschule, wo dieselben zum eigenen Erwerbe noch zu jung sind, in die Fremde zu senden.

Ein weiterer Vergleich der Daten obiger Tabelle weist an der Laibacher Realschule noch jetzt eine Frequenz nach, wie sie an mehreren der übrigen angeführten Schulen kaum erreicht wird, und doch befinden sich bereits in allen den genannten Städten Oberrealschulen. Als die Gemeinden jener Orte, selbst bei einem ungünstigern Schülerstande, wie der an der Laibacher Realschule ist, Oberrealschulen mit großem Kostenaufwande ins Leben riefen, hatten sie wahrscheinlich in anderer Weise calculirt, als dies der Herr Referent that, indem er sprach: „In dem dritten Jahrgange der Unterrealschule sind dormalen 27 Schüler, von denen höchstens die Hälfte in den ersten Jahrgang der Oberrealschule aufsteigen dürfte, und wenn die Zahl der Schüler in der Oberrealschule in dem Verhältnisse abnehmen sollte, wie in der Unterrealschule, so dürfte sich die Zahl derselben im letzten Jahre auf ein Minimum oder gar auf Null reduzieren, wobei sich die großen für die Oberrealschule verwendeten Kosten nicht rechtfertigen ließen“.

Wäre man bei allen Verhandlungen über die Errichtung von Schulen nach diesem Grundsatz vorgegangen, so würden gar keine Schulen bestehen. Wie sind die Daten obiger Tabelle für Rakonitz erklärlich, wo im Schuljahre 1856 in der dritten Unterrealklasse nur 38 und im nächsten Schuljahre in der ersten Oberrealklasse 45 Schüler waren?

So ließe sich noch eine Reihe anderer Vergleiche anstellen, welche in augenscheinlicher Weise darthun würden, in welchen misslichen Verhältnissen die Lehrmittel, die Räumlichkeiten und die von der Gemeinde der Laibacher Realschule zugeflossene Unterstützung zu jenen anderer Orte stehen, und der Berichtserstatter kann es nicht unterlassen den Wunsch auszusprechen, jene P. T. Herren Gemeinderäthe, welchen die Gelegenheit geboten ist, öfter andere Provinzstädte zu besuchen, mögen durch eigene Anschauung dortiger Realschulen einen richtigen Einblick in das Wesen derselben zu erlangen suchen.

Das Schuljahr 1860/1 wurde am 1. Oktober mit dem heiligen Geistamte eröffnet, am 3. begann der Unterricht, und am 4. Oktober wurde das Namensfest Sr. Majestät mit einem *Te Deum* celebrirt.

Außer den vorgeschriebenen ordentlichen Gegenständen wurde im laufenden Schuljahre die italienische Sprache als nicht obligater Gegenstand gelehrt.

Am Schluß der verfloffenen Ferien wurde der Schule durch den Tod des allseitig geachteten Normalsschullehrers Herrn Franz Zentrich ihr Lehrer der Kalligraphie entzogen, und ist dessen Stelle durch den mittelst h. Ministerial-Erlaß ddo. 27. Oktober 1860, Z. 15793, bewilligten Zeichnungsassistenten Herrn Emil Ziafowsky besetzt worden.

Der Schluß des ersten Semesters fand am 9. und der Beginn des zweiten am 14. Februar statt. Am 15. Juli begannen die Versetzungsprüfungen und die Ehrenprüfung wurde am 29. Juli abgehalten.

Mit dem am 31. Juli gefeierten heiligen Dankamte, und der nachher in den Schullokalitäten vorgenommenen Prämienvertheilung und Klassenvorlesung wurde das Schuljahr geschlossen.

II. S t a t i s t i k.

a. Personalstand.

1. Rudolf Schnedar, Direktor der l. l. Unterrealschule, emer. ordentlicher Lehrer der Oberrealschule, lehrte das geometrische Zeichnen nach der Anschauung in der ersten und das geometrische Zeichnen in der zweiten Klasse.
2. Anton Lésar, Weltpriester, ordentlicher Religionslehrer und Exhortator, lehrte die Religionslehre und die slowenische Sprache in allen drei Klassen, und war Klassenvorstand der dritten Klasse.
3. Michael Peternel, Weltpriester, Mitglied der Landwirthschaft-Gesellschaft und des Musealvereins in Krain, wirklicher Lehrer, lehrte die Physik in der ersten und zweiten, die Geometrie in der zweiten und die Chemie in der dritten Klasse.
4. Raimund Pirker, wirklicher Lehrer, lehrte die deutsche Sprache in allen drei Klassen und die Arithmetik in der zweiten und dritten Klasse, war Klassenvorstand der zweiten Klasse.
5. Joachim Oblat, Mitglied des krainischen Museal- und historischen Vereins, wirklicher Lehrer, lehrte das Freihandzeichnen in der zweiten und dritten und die Baukunst in der dritten Klasse.
6. Wilhelm Kufala, wirklicher Lehrer, Mitglied der l. l. geographischen und der zoologisch-botanischen Gesell-

schaft in Wien, des historischen und Museal-Vereins für Krain, lehrte die Geographie und Geschichte in allen drei Klassen, die Arithmetik in den ersten und die Naturgeschichte in der ersten und zweiten Klasse, und war Klassenvorstand der ersten Klasse.

Zeichnungs-Assistent:

7. Emil Ziafowsky, lehrte gleichzeitig die Kalligraphie in allen drei Klassen.

Schuldiener: Andreas Kokail.

b. Stand der Schüler

im Schuljahre 1860—61.

Klasse	Im ersten Semester sind			Im zweiten Semester sind		
	einge- treten	ausge- treten	ver- blieben	einge- treten	ausge- treten	ver- blieben
I.	70	5	65	—	5	60
II.	43	2	41	—	7	34
III.	32	1	31	1	5	27
Summa	145	8	137	1	17	121

Nach den untenstehenden Ausweisen resultirten in beiden Semestern folgende Totalfortgangsklassen:

Erste Klasse:

	1. Sem.	2. Sem.
Es erhielten ein Zeugniß der I. Klasse mit Vorzug	2	4
" " " " " I. "	34	38
" " " " " II. "	23	17
" " " " " III. "	5	1
vor der Prüfung traten aus) freiwillig	5	4
) ausgewiesen	1	0
ungeprüft blieben	0	0
Zusammen	70	64

Zweite Klasse:

	1. Sem.	2. Sem.
Es erhielten ein Zeugniß der I. Klasse mit Vorzug	3	5
" " " " " I. "	14	20
" " " " " II. "	13	9
" " " " " III. "	11	0
vor der Prüfung traten aus) freiwillig	2	6
) ausgewiesen	0	1
ungeprüft blieben	0	0
Zusammen	43	41

Dritte Klasse:

	1. Sem.	2. Sem.
Es erhielten ein Zeugniß der I. Klasse mit Vorzug	4	6
" " " " " I. "	17	18
" " " " " II. "	8	2
" " " " " III. "	2	0
vor der Prüfung traten aus) freiwillig	1	5
) ausgewiesen	0	0
ungeprüft blieben	0	1
Zusammen	32	32

In Berücksichtigung der Nationalität, der Religion, der Ansässigkeit der Eltern und der Befreiung vom Unterrichtsgelde gruppirtten sich die Schüler in folgender Ordnung:

Semester	Klasse	Der Nationalität			Der Religion		Der Heimat		Des Schulgeldes		
		Deutsche	Slaven	Italiener	Katholiken	Katholiken	in Laibach ansässig	Fremd	zahlend	befreit	früher ausgetr.
I.	1.	20	48	2	70	—	29	41	67	—	3
	2.	16	27	—	42	1	16	27	26	15	2
	3.	9	20	3	32	—	11	21	20	11	1
	Summa	145			145		145		145		
II.	1.	20	42	2	64	—	18	46	55	7	2
	2.	15	26	—	40	1	13	28	30	7	4
	3.	10	19	3	32	—	13	19	21	9	2
	Summa	137			137		137		137		

c. Verzeichniß

derjenigen Schüler, welche am Schlusse des Schuljahres mit Prämien theilhaft wurden:

In der ersten Klasse:

Peče Josef aus Gottschee in Krain.
Klein Adolf aus Weitenstein in Steiermark.
Baumgartner Adolf aus Laibach.

In der zweiten Klasse:

Haas Karl aus Raab in Ungarn.
Mäd Josef aus Pettau in Steiermark.
Dolinar Johann aus Neumarkt in Krain.

In der dritten Klasse:

Kasatti Anton aus Görz in Küstenland.
Kunsič Vinzenz aus Obergrösch in Krain.
Harich Wendelin aus Laibach.

d. Lehrmittelsammlungen.

Theils durch die von der Gemeinde mit Beginn des abgelaufenen Schuljahres bewilligte jährliche Dotation von 600 fl. öst. W. zur Anschaffung von Lehrmitteln, theils dadurch, daß die hohe k. k. Landesregierung die Verwendung der angesammelten Realschulfondsinteressen im Betrage von 1216 fl. 20 1/2 kr. öst. W. für den Ankauf von Kabineteinrichtungsmitteln und Lehrmitteln genehmigte und endlich durch mehr-

seitige Schenkungen fand eine namhafte Vermehrung der Lehrmittelsammlungen statt.

Zu Einrichtungsstücken für Kabinete wurden drei alte Kästen in brauchbaren Zustand versetzt, und sechs neue Kästen angefertigt.

Die Bibliothek wurde durch verschiedene Werke in 50 Bänden, als Geschenk des Herrn Schulrathes Dr. Franz Močnik, durch einige andere Schenkungen und durch den Ankauf mehrerer Werke in 30 Bänden vermehrt.

Die physikalische Sammlung ist durch den Ankauf von mitunter kostbaren Instrumenten und Apparaten bedeutend vermehrt worden. Unter den Anschaffungen für diese Sammlung befinden sich z. B. ein Sonnenmikroskop mit Heliostat, eine Camera obscura, die Reaumur'sche Presse, Galvani's Apparat, ein Heronsbrunnen, ein intermittirender Brunnen, eine hydrostatische Wage, Savart's Klangfigurenapparat, eine Aeolsharfe, eine Sirene mit Zählwerk, Reichenow's Säulenelektroskop, eine Inductionsschleife, Barlow's Nadeln, ein Rees'scher Hammer, eine Bunsen'sche Batterie mit sechs und eine Smee'sche mit acht Elementen, Morse's Schreibtelegraph u. a. m.

Die naturhistorische Sammlung ist in ihrer zoologischen Abtheilung erst neuer neu angelegt worden, und besitzt derzeit 42 ausgestopfte Vögel, worunter sich aber einige schöne Exemplare vorfinden. Die Mineraliensammlung wurde aus drei ältern unvollständigen Sammlungen gebildet. Sämmtliche Mineralien wurden gereinigt, in neuen Kästen zweckmäßig geordnet, durch neue geschenkte Exemplare vermehrt, und so der Grund für eine brauchbare Schulsammlung gelegt.

Durch Ankauf von 20 Stück Gypsmodellen, von mehreren Hefen Zeichnungsvorlagen und 16 Stück großen geometrischen

Körpermodellen wurde die Lehrmittelsammlung für das Freihand- und geometrische Zeichnen bereichert.

Ebenso erhielt die Lehrmittelsammlung für Geographie durch Ankauf der geographischen Mittheilungen von Petermann und durch 4 Stück Relieffarten einen kleinen Zuwachs.

Unbedeutend ist die Vermehrung der Lehrmittel für Chemie, indem der Abgang eines Laboratoriums eine Vermehrung der für diesen so wichtigen Gegenstand nöthigen Apparate nicht zuließ.

Mit besonderem Vergnügen ergreift der Berichterstatter die sich ihm darbietende Gelegenheit, um mehreren Gönnern der Schule im Namen derselben, für die ihr zugeflossenen Geschenke, seinen tiefgefühlten Dank auszusprechen, und führt hier namentlich an: Herrn Dr. Franz Močnik, k. k. Schulrath zu Graz, Herrn Dr. Alois Valenta, Professor der Geburtshilfe, Herrn Dr. Ferdinand Zepuder, Assistenten bei der Lehrkanzel für Geburtshilfe und Sekundararzt, Herrn Grafen Alexander Aueršperg, Konzipisten bei der k. k. Landesregierung, Herrn Karl Kratochwil, Forstmeister zu Zoll in Krain, Herrn Johann Janesch, Bürger zu Laibach, Herrn Karl Karinger zu Laibach, Herrn August Herden, Grubenvorsteher zu Sagor und Herrn Nikolaus Hoffmann, Messerschmiedmeister zu Laibach, welcher letzterer mit besonderer Bereitwilligkeit und Sachkenntniß und gegen eine geringe Vergütung die Präparation der in dem zoologischen Kabinete vorhandenen Thiere übernahm. Eben in den letzten Tagen des Schuljahres wurde der hiesigen Schule von der zoologisch-botanischen Gesellschaft in Wien eine Sammlung von Naturalien als Geschenk zugesendet.

Die Sonntags-Schule für Handwerker.

Mit der Realschule in Verbindung steht die Sonntagschule für Handwerker, an welcher der Unterricht blos an Sonn- und Feiertagen durch die Lehrer der Realschule unentgeltlich erteilt wird.

In dem abgelaufenen Schuljahre behandelten Unterrichtsgegenstände waren:

1. Das Freihandzeichnen von 8—10 Uhr Vormittags.
2. Das geometrische Zeichnen von 8—10 Uhr Vorm.
3. Die deutsche Aufsatzlehre und das Rechnen von 10 bis 11 Uhr Vorm.
4. Die Geografie von 11—12 Uhr Vorm.
5. Die Physik und die Chemie von 10—12 Uhr Vorm.

An der Ertheilung des Unterrichtes theilnahmen sich: Herr Lehrer Joachim Oblak im Freihandzeichnen, der Berichterstatter während der ersten drei Monate und dann Herr Assistent Emil Bialowsky im Linearzeichnen.

„ Lehrer Raimund Birker in der deutschen Sprache und im Rechnen.

„ Lehrer Wilhelm Kufala in der Geografie.

„ Lehrer Michael Peternel in der Physik und Chemie.

Die Zahl der für den Besuch der Sonntagschule im abgelaufenen Schuljahre eingeschriebenen Schüler betrug: 17 Gesellen und 142 Lehrlinge, in Summe 159 Schüler.

Davon besuchten:	das Freihandzeichnen . .	102	Schüler
	das geom. Zeichnen . .	28	„
	die deutsche Sprache und		
	das Rechnen	21	„
	die Geografie	21	„
	die Physik und die Chemie	28	„

Die Handwerkerschule in ihrer dermaligen Einrichtung kann ihrem eigentlichen Zwecke nur wenig genügen. Denn da die gewerbliche Richtung eines jeden einzelnen Schülers ausgesprochen ist, so wäre in dieser Schule zunächst auf eine entsprechende Fachausbildung zu wirken, und anstatt den Schülern in den angegebenen Lehrzweigen ein allgemeines für ihre gewerbliche Richtung wenig nütliches Wissen beizubringen, sollte man viel-

mehr Schüler gleicher und verwandter Gewerbe in Abtheilungen gruppieren, in welchen sie wesentlich einen ihre Gewerbe betreffenden Unterricht zu erhalten hätten. Das Bestehen solcher Fachabtheilungen setzt allerdings eine hinreichende allgemeine und gleichförmige Vorbildung aller Schüler voraus, und würden diese Fachschulen allein ausreichend sein, wenn die Gewerbetreibenden ihre Lehrlinge der Realschule entnehmen könnten; so lange jedoch dem Gewerbebestande eine Jugend zugeführt wird, welcher häufig die einfachste Schulbildung abgeht, fällt der Handwerkerschule die doppelte Aufgabe zu, ihre Schüler vorzubilden, und ihnen dann die entsprechende Fachbildung zu erteilen. Die Handwerkerschule hätte demnach aus vorbereitenden Abtheilungen zu bestehen, in welchen die Religionslehre, Schreiben und Rechnen in beiden Landessprachen, das Linear- und Freihandzeichnen, die Geometrie u. s. w. gelehrt wird, und dann aus Fachabtheilungen, wie sie durch die Lokalverhältnisse bedingt werden.

Eine Handwerkerschule dieser Einrichtung erfordert jedoch mehr Unterrichtszeit, weshalb außer den Sonn- und Feiertagen auch die Abendstunden der Wochentage zu benützen wären, sie erfordert ferner mehr Lehrpersonale oder eine ausgedehntere Theilnahme der vorhandenen Lehrer.

Die an der Realschule angestellten Lehrer sind zwar zur unentgeltlichen Ertheilung des Unterrichtes an der Handwerkerschule verbunden, allein bei der großen Unterrichtsstundenzahl, mit welcher sie an der Realschule beschäftigt sind, kann ihnen keine bedeutendere Theilnahme an der Handwerkerschule aufgebürdet werden. Der Berichterstatter glaubt jedoch die Lehrkräfte der hiesigen Realschule würden sich ebenso, wie dies an anderen Anstalten der Fall ist, bereit finden, gegen eine mäßige Entschädigung von Seite der Gemeinde, mehr Zeit und Mühe für das gedeihliche Aufblühen des gewerblichen Unterrichtes zu opfern.

Der Berichterstatter gibt sich der angenehmen Hoffnung hin, nach Ablauf des nächsten Schuljahres einen erfreulicheren Bericht über den Zustand der Real- und Handwerkerschule bringen zu können.

THE CHANDLER

The Chandler is a small, but very comfortable, and well-fitted out, vessel, and is well adapted for the purpose of visiting the islands and harbors of the Pacific. She is commanded by Captain J. H. Chandler, who is a very experienced and able officer, and is well acquainted with the coast. The vessel is well fitted out with provisions, and has a very comfortable and well-fitted out cabin. The crew is well trained and experienced, and the vessel is well adapted for the purpose of visiting the islands and harbors of the Pacific.

The Chandler is a small, but very comfortable, and well-fitted out, vessel, and is well adapted for the purpose of visiting the islands and harbors of the Pacific. She is commanded by Captain J. H. Chandler, who is a very experienced and able officer, and is well acquainted with the coast. The vessel is well fitted out with provisions, and has a very comfortable and well-fitted out cabin. The crew is well trained and experienced, and the vessel is well adapted for the purpose of visiting the islands and harbors of the Pacific.

The Chandler is a small, but very comfortable, and well-fitted out, vessel, and is well adapted for the purpose of visiting the islands and harbors of the Pacific. She is commanded by Captain J. H. Chandler, who is a very experienced and able officer, and is well acquainted with the coast. The vessel is well fitted out with provisions, and has a very comfortable and well-fitted out cabin. The crew is well trained and experienced, and the vessel is well adapted for the purpose of visiting the islands and harbors of the Pacific.

The Chandler is a small, but very comfortable, and well-fitted out, vessel, and is well adapted for the purpose of visiting the islands and harbors of the Pacific. She is commanded by Captain J. H. Chandler, who is a very experienced and able officer, and is well acquainted with the coast. The vessel is well fitted out with provisions, and has a very comfortable and well-fitted out cabin. The crew is well trained and experienced, and the vessel is well adapted for the purpose of visiting the islands and harbors of the Pacific.

The Chandler is a small, but very comfortable, and well-fitted out, vessel, and is well adapted for the purpose of visiting the islands and harbors of the Pacific. She is commanded by Captain J. H. Chandler, who is a very experienced and able officer, and is well acquainted with the coast. The vessel is well fitted out with provisions, and has a very comfortable and well-fitted out cabin. The crew is well trained and experienced, and the vessel is well adapted for the purpose of visiting the islands and harbors of the Pacific.

The Chandler is a small, but very comfortable, and well-fitted out, vessel, and is well adapted for the purpose of visiting the islands and harbors of the Pacific. She is commanded by Captain J. H. Chandler, who is a very experienced and able officer, and is well acquainted with the coast. The vessel is well fitted out with provisions, and has a very comfortable and well-fitted out cabin. The crew is well trained and experienced, and the vessel is well adapted for the purpose of visiting the islands and harbors of the Pacific.